

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ
Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Виконав:

Денис ШАБЛЕВСЬКИЙ студент
магістратури за спеціальністю 281
Публічне управління та
адміністрування за денною формою
навчання

Науковий керівник:

Тетяна ТЕРЕЩЕНКО, декан
факультету управління та економіки,
доцент кафедри публічного управління
та місцевого самоврядування, к.е.н.,
доцент

Рецензент:

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ.....	7
1.1. Сутнісна характеристика молодіжної політики.....	7
1.2. Зарубіжний досвід забезпечення розвитку молодіжної політики.....	19
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	26
2.1. Загальна характеристика основних показників розвитку молоді	26
2.2. Інноваційні форми реалізації молодіжної політики	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	45
3.1. Інструменти забезпечення соціалізації молоді в Україні	45
3.2. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації.....	56
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

АНОТАЦІЯ

Шаблевський Д. – Розвиток молодіжної політики в Україні.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Робота присвячена важливій науковій проблемі, пов'язаній із забезпеченням розвитку молодіжної політики в Україні. Зокрема, у першому розділі магістерської роботи розглянуто сутність молодіжної політики, основні підходи до визначення її змісту. Молодіжна політика розглянута як діяльність держави, політичних партій, громадських об'єднань та інших суб'єктів суспільних відносин, що має на меті певним чином впливати на соціалізацію та соціальний розвиток молоді та, як наслідок цього, на майбутній стан та рівень розвитку суспільства. До пріоритетних напрямів у сфері молодіжної політики доцільно віднести: освіту, зайнятість, голод і злидні, питання охорони здоров'я, навколишнє середовище, зловживання наркотичними речовинами, злочинність серед неповнолітніх, організація дозвілля, становище дівчаток і молодих жінок, повноцінну участь молоді в житті суспільства і в прийнятті рішень. Також у роботі проаналізовано зарубіжний досвід формування молодіжної політики, зокрема визначено основні етапи її формування у зарубіжних країнах.

Поряд з цим, у другому розділі магістерської роботи наведена загальна характеристика основних показників розвитку молоді. Окрему увагу автором приділено детальному аналізу інноваційних форм реалізації молодіжної політики, які реалізуються у різних регіонах України.

У третьому розділі магістерської роботи у рамках обґрунтування напрямів забезпечення розвитку молодіжної політики в Україні визначено інструменти забезпечення соціалізації молоді, а також опрацьовано модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації.

Ключові терміни: молодь, молодіжна політика, державна молодіжна політика, молодіжна організація, розвиток.

SUMMARY

Shablevsky D. - Development of youth policy in Ukraine.

Master's Degree Program for Master's Degree in Specialty 281 Public management and administration.

The work is devoted to an important scientific problem related to ensuring the development of youth policy in Ukraine. In particular, the first section of the master's thesis considers the essence of youth policy, the main approaches to determining its content. Youth policy is considered as the activity of the state, political parties, public associations and other subjects of public relations, which aims to in some way affect the socialization and social development of youth and, consequently, the future state and level of society. Priority areas in the field of youth policy include: education, employment, hunger and poverty, health, environment, drug abuse, juvenile delinquency, leisure, the position of girls and young women, the full participation of young people in society. and in decision-making. Also in the work the foreign experience of formation of youth policy is analyzed, in particular the basic stages of its formation in foreign countries are defined.

Along with this, the second section of the master's thesis provides a general description of the main indicators of youth development. The author pays special attention to the detailed analysis of innovative forms of youth policy implementation, which are implemented in different regions of Ukraine.

In the third section of the master's thesis in the framework of substantiation of the directions of ensuring the development of youth policy in Ukraine, the tools for ensuring the socialization of youth are identified, as well as a model of youth policy implementation in decentralization.

Key terms: youth, youth policy, state youth policy, youth organization, development.

ВСТУП

Актуальність теми. Найбільш активною частиною суспільства є молодь, яка має в собі величезний інноваційний потенціал, необтяжена стереотипами минулого і, відповідно, яка може долати інертність і прискорювати перетворення. Успішна модернізація України можлива за умови зміни підходів до формування та реалізації державної молодіжної політики. Для сучасного періоду характерним є посилення ролі молоді в розвитку українського суспільства і держави. Молоде покоління є потенційним носієм всіх соціальних функцій, тому залучення молоді до активного громадського життя - запорука майбутнього прогресу. Все це вимагає певних змін у ставленні до молоді (не тотальний патерналізм, а створення умов і гарантій, перш за все правових, для соціалізації молодих громадян).

Молодіжна політика України та окремі аспекти її формування і реалізації вже неодноразово ставали об'єктом дослідження з українських вчених. Питанням цієї проблематики приділили основну увагу в своїх дослідженнях М. Головатий, М. Канавець, Л. Кривачук, О. Кулинич, М. Метьюлкіна, В. Орлов, І. Парубчак, М. Перепелиця, Р. Сторожук та інші. Однак переважна більшість публікацій присвячено дослідженню проблем соціології молоді, теорії та практиці державного управління в сфері реалізації молодіжної політики. Дослідження актуальних проблем формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні носять фрагментарний характер.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в опрацюванні теоретичних та практичних основ, а також розробці практичних пропозицій щодо напрямів забезпечення розвитку молодіжної політики в Україні. Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- опрацювання сутнісної характеристики молодіжної політики;
- систематизація зарубіжного досвіду забезпечення розвитку молодіжної політики;

- загальна характеристика основних показників розвитку молоді;
- аналіз інноваційних форм реалізації молодіжної політики;
- визначення інструментів забезпечення соціалізації молоді в Україні;
- обґрунтування моделі реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, пов'язані з розвитком молодіжної політики в Україні.

Предметом магістерської роботи є теоретичні, методичні та практичні аспекти організаційно-економічного забезпечення розвитку молодіжної політики в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження: аналіз і синтез, системний підхід – для дослідження сутності молодіжної політики; метод статистичної обробки інформації – для аналізу статистичних показників, що стосуються розвитку молодіжної політики; графічний і табличний методи – для наочного відображення тенденцій розвитку молодіжної політики та схематичного відображення низки теоретичних аспектів; метод порівняння – для дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду управління розвитком інтелектуального капіталу; метод наукових узагальнень – для написання логічних та обґрунтованих висновків.

Інформаційною базою магістерської роботи стали: монографії, навчальні посібники, підручники, наукові статті вітчизняних та зарубіжних авторів, які стосуються теми дослідження, законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні та аналітичні дані.

Практичне значення магістерської роботи полягає у можливості застосування результатів дослідження та пропозицій в управлінській діяльності органами державного, регіонального управління та місцевого самоврядування при розробці стратегій та програм соціально-економічного розвитку, а також для формування концептуальних положень регіональної політики сприяння розвитку молодіжної політики.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутнісна характеристика молодіжної політики

Поява в науковому обігу понять «молодіжна політика», «державна молодіжна політика» пов'язана з соціально-економічними змінами другої половини 20 століття і зміною ролі молоді в соціальному прогресі. Молодіжна політика тісно пов'язана з динамікою конкретних суспільних змін, тому виділення такої сфери в діяльності держави обумовлює поступальний розвиток нашого суспільства на шляху становлення України як демократичної, соціальної і правової держави. Доречно згадати, що до середини 80-х років 20-го століття у вітчизняній науці обидва терміни практично не вживалися, і ніяк не розкривалися. Хоча це зовсім не означало, що такої політики не було. Слід зауважити, що тут доречніше говорити не про молодіжну політику, а про політику КПРС щодо молоді [7, с. 27-29]. 3 грудня 1992 року в Україні була заснована державна молодіжна політика прийняттям Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [38]. З цього моменту в науці все частіше вживається термін «державна молодіжна політика» і рідше «молодіжна політика». У сучасній літературі, як науковій, так і публіцистичній несталим є використання дефініції «молодіжна політика». Досить часто цей термін вживається як тотожний терміну «державна молодіжна політика». Однак слід зазначити, близькість змісту цих соціальних явищ ще не дає підстав для їх ототожнення. Специфіка сучасних державотворчих процесів відводить для держави роль координатора щодо молодіжної політики, яку реалізують всі її суб'єкти.

Підтвердженням особливої ролі держави є нормативне визначення державної молодіжної політики як системної діяльності держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій та судовій сферах і ставить за мету створення

соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу, як у власних інтересах, так і в інтересах України.

Молодіжну політику, на думку М. Головатого, можна розглядати як своєрідний механізм, за допомогою якого держава, політичні партії, громадські організації та інші соціальні інститути вступають у взаємовідносини з молодим поколінням [8, с. 292]. Цей механізм може функціонувати ефективно лише тоді, коли зусилля всіх суб'єктів будуть скоординовані, а роль координатора здатне виконати лише держава.

Дослідник А.П. Скробов визначає молодіжну політику як «складну багатогранну систему відносин». Торкаючись співвідношення молодіжної політики і державної молодіжної політики, автор висловлює думку, що державна молодіжна політика, яка представляє собою діяльність держави зі створення доктрини, концептуальних напрямів і забезпечення їх цілісною системою соціально-економічних, організаційних заходів з метою створення гарантій для соціалізації молоді, є ядром молодіжної політики [42, с. 132-134].

А.П. Скробов виділяє кілька рівнів молодіжної політики: національний, регіональний та місцевий. Крім того, в структурі молодіжної політики автор крім ядра - державної молодіжної політики - виділяє також молодіжну політику політичних партій, політику громадських організацій щодо молоді, політику молодіжних асоціацій, організацій [42].

Виходячи з принципу суб'єктності, І. Ільїнський виділяє два види молодіжної політики: державну молодіжну політику і громадську молодіжну політику. Головним суб'єктом, який реалізовує державну молодіжну політику, є держава в особі спеціальних органів, діяльність яких більшою чи меншою мірою пов'язана з соціалізацією людини. Громадську молодіжну політику реалізують різноманітні інститути громадянського суспільства:

політичні партії, громадські організації, профспілки тощо [17, с. 584]. Схожої позиції дотримуються й інші дослідники.

Зокрема, Н. Головатий вказує, що молодіжна політика - поняття більш широке, оскільки включає політику всіх державних структур, громадських інститутів і організацій. Ідеї щодо молоді можуть стати реальною силою тільки в разі не просто їх проголошення, а законодавчого закріплення. Крім того, автор вважає, що молодіжна політика може бути реалізована тільки при наявності певного механізму [7, с. 29]. Визнаючи неминучість концептуального плюралізму підходів до розуміння феномену молодіжної політики, С. Чирун пропонує вживати терміни «державна молодіжна політика» і «недержавна молодіжна політика», яка в свою чергу включає громадську молодіжну політику і асоціальну молодіжну політику, тобто політику антигромадської спрямованості (злочинність, екстремізм). В даному випадку дослідник спирається на два критерії: суб'єктність та цілепокладання [48, с. 138; 24, С.72-76]. У широкому розумінні молодіжна політика включає і державну молодіжну політику, і громадську молодіжну політику, зміст яких розкривається через сукупність напрямків діяльності різних суб'єктів, яка дозволяє забезпечити і регулювати процес наступності поколінь у всіх сферах життєдіяльності [37].

Важливу роль в усвідомленні необхідності молодіжної політики і визначенні її змісту зіграла Організація Об'єднаних Націй, яка за період з 1965 р по теперішній час прийняла ряд документів, котрі виголошують нові принципи ставлення до молоді (Особливо важливо: Декларація про розповсюдження серед молоді ідеалів миру, взаємної поваги і взаєморозуміння між народами. Резолюція 2037 (XX) Генеральної Асамблеї ООН 7 грудня 1965 р.; Керівні принципи для довгострокового планування і здійснення відповідних послідовних заходів, що стосуються молоді », 1985; Всесвітня програма дій для молоді до 2000 року і далі, прийнята на Генеральній Асамблеї ООН 14.12.1995; Стратегія UN-Habitat розширення участі молоді, 2005). Трохи про зміст вищезазначених документів.

«Декларація про розповсюдження серед молоді ідеалів миру, взаємної поваги і взаєморозуміння між народами» (1965) - це перший документ, в якому ООН вказала на необхідність формування політики щодо молоді та виділила її в окрему групу.

У документі «Керівні принципи для довгострокового планування і здійснення відповідних послідовних заходів, що стосуються молоді», схваленому на 40-й сесії Генеральної Асамблеї в 1985 році, містилися конкретні рекомендації урядам по виробленні національної політики щодо молодого покоління. «Всесвітня програма дій для молоді до 2000 року і далі», прийнята в 1995 р, встановила наступні 10 пріоритетних напрямків у сфері молодіжної політики:

- 1) освіту,
- 2) зайнятість,
- 3) голод і злидні,
- 4) питання охорони здоров'я,
- 5) навколишнє середовище,
- 6) зловживання наркотичними речовинами,
- 7) злочинність серед неповнолітніх,
- 8) організація дозвілля,
- 9) становище дівчаток і молодих жінок,
- 10) повноцінну участь молоді в житті суспільства і в прийнятті рішень.

Вона служить нормативною базою і містить практичні вказівки для розгортання національних і міжнародних заходів, спрямованих на поліпшення життя молодого покоління в усіх країнах світу.

Програма була розроблена для того, щоб збільшити значимість глобальних молодіжних питань та визнати права і прагнення молодих людей; сприяти розвитку національної молодіжної політики, національних механізмів координації і національних програм по молоді як інтеграційної частини політики соціального та економічного розвитку у співпраці з державними та недержавними організаціями; сприяти участі молодих людей

в процесі ухвалення рішень на всіх рівнях для збільшення імпульсу розвитку національного і міжнародного співробітництва. Програма по молоді реалізується відповідним відділом ООН. Одна з головних задач відділу складати звіти про глобальне становище молоді. У «Всесвітній доповіді з питань молоді 2005 рік »було запропоновано згрупувати 15 пріоритетних областей Всесвітньої програми дій, що стосується молоді, в 3 основні групи питань, а саме: молодь в світовій економіці, молодь в громадянському суспільстві та молодь, схильна до ризику. Ці групи питань були представлені як відображають головні контексти, в яких молодь займається своїми спільними викликами і проблемами.

Відповідно до резолюції 62/126 Генеральної Асамблеї Генеральним Секретарем підготовлені доповіді про досягнутому прогресі і труднощі, з якими стикається молодь в зв'язку з пріоритетними областями Всесвітньої програми дій, що стосується молоді, до 2000 року і на наступний період: «Молодь в світовій економіці», «Молодь і її благополуччя», «Молодь в цивільному суспільстві ». Ще одним важливим документом ООН про молодь є Доповідь про світовий розвиток «Розвиток і нове покоління» (2007), підготовлений Світовим банком. У ньому розглянуті п'ять найважливіших етапів життя, які за допомогою правильних заходів державної політики можуть дати поштовх розвитку потенціалу молоді: навчання, робота, збереження здоров'я, створення сім'ї та здійснення цивільних прав і обов'язків. В рамках кожного з цих етапів уряди повинні не тільки збільшувати обсяги прямих інвестицій, але і покращувати умови для того, щоб молоді люди і їх сім'ї здійснювали інвестиції у власний розвиток.

У Доповіді застосовується підхід, який передбачає аналіз проблем молоді в трьох пов'язаних між собою аспектах, які дозволяють уважно розглянути прийняті заходи політики і їх вплив. На кожному етапі, який проходить молодь в своєму розвитку, вона стикається з труднощами, породженими не тільки бідністю, а й неефективною політикою, яка обмежує наявні у молоді можливості вибору, особливо в частині нездатності надати

або профінансувати необхідний обсяг послуг в умовах, коли ринкові механізми не діють. Молодіжна політика повинна бути вбудована в національну політику, оскільки проблеми молоді є загальними для всіх секторів. успіху досягають країни, що виробили узгоджену платформу дій в інтересах молоді, яка користується підтримкою всіх міністерств.

Дану платформу дій необхідно інтегрувати в процеси планування і складання бюджету в рамках національної політики, а не вибудовувати її як окремі програми, що здійснюються не одержують достатньо коштів і перевантаженими різними приписами і дорученнями міністерствами у справах молоді, які набагато ефективніше діють в якості координуючих органів. Молодих людей слід заохочувати до більш активної участі в суспільному житті. Уряду і інші відомства повинні навчитися спілкуванню з молодими людьми, зробити свої програми привабливими для них і використовувати їх величезний потенціал як партнерів в плані надання послуг. Необхідно систематично оцінювати програми і заходи політики, орієнтовані на молодь.

В іншому випадку, вони не отримають необхідної довіри, навіть якщо в більшості своїй вони перспективні. І нарешті, - Стратегія UN-Habitat розширення участі молоді. Основні положення: молодіжне участь в форумах і діяльності організацій UN-Habitat на глобальному, національному і локальному рівнях, формування молодіжної політики та потенціал програмного планування, поселенські програми, управління інформацією, комунікацією і знаннями, стратегії партнерства і координації. Відмінною особливістю документів ООН є необхідність враховувати показники і тенденції країн всього світу, незалежно від рівня їх розвитку. Крім того, саме ООН сформулювала «підхід, заснований на визнанні прав», який передбачає надання молоді можливостей для вільного самовираження і залучення молодих людей до процесу прийняття рішень, здатних вплинути на їх життя. його складовими є розвиток нового способу мислення і створення інституційних механізмів, призначених для захисту прав дітей і підлітків.

Підхід до роботи з дітьми та молоддю, заснований на визнанні їх прав, переслідує чотири головні цілі:

1. Забезпечити участь дітей та молоді в процесі прийняття рішень, які здатні вплинути на їхнє життя.
2. Надати їм доступ до основних послуг і можливостям для розвитку.
3. Створити сприятливі і безпечні умови для їх проживання.
4. Забезпечити повне розвиток їх здібностей і талантів.

В цей час точних вікових меж категорії «молодь» немає. У різних країнах значення мають не тільки вікові рамки, але набір індивідуальних або групових характеристик. За версією ООН, молодь - особи віком 15-24 років; в ряді країн молодь не виділяється в окрему групу, а об'єднується разом з дітьми в вікових рамках від 0 до 25 років (Великобританія, Нідерланди). В цілому нижня вікова межа встановлюється в інтервалі 13-14 років (вік, в якому настає фізична зрілість), а верхня 29- 30 років (Час самостійної, економічно незалежного життя). Хоча в ряді випадків верхня межа може бути відсунута (наприклад, для «молодих вчених» у нас і ряді європейських країн - 33-35 років, або «молодих фермерів» в Іспанії - до 39-40 років). У групі можуть виділятися різні підгрупи за різними ознаками: за віком (Підлітки, юнацтво); підлозі; видам діяльності (учні, що працюють); місцем проживання (міські, сільські) і т.п. (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Підходи до встановлення меж соціально-демографічної групи «молодь» у різних країнах

Країна	Граничні межі, років
Великобританія Нідерланди	0–25 років
Люксембург	15–25 років
Німеччина	14–27 років
Азербайджан Казахстан	14–29 років
Білорусь	14–31 років
Іспанія	14–34 років
Сингапур	15–34 років
Україна	14-35 років

Джерело: [16].

Фундаментом для вивчення сучасних тенденцій у розвитку молодіжних громадських об'єднань є аналіз наукових джерел за кількома напрямками.

- Теоретичні підходи, а також емпіричні дослідження в галузі соціології молоді: Науковий аналіз категорій «молодь» і «молодість» ґрунтується, головним чином, на наступних теоретико-методологічних напрямках:

1) Соціально-психологічний напрям (Л. Фойер, С. Фріс, Е. Еріксон) - його представники акцентують увагу на вивченні переходу від дитинства до зрілості, виділяючи комплекс факторів, що впливають на цей процес;

2) Структурно-функціональний напрям (Д. Белл, Р. Мертон, Т. Парсонс, Е. Фромм, Ш. Ейзенштадт) характеризується аналізом молоді як соціальної спільності, через категорії статусу і ролі, розробкою теорій конфлікту поколінь;

3) Культурологічний напрям (К. Маннгейм, М. Мід) пов'язано з феноменологічними аспектами, його основу складають дослідження процесу соціалізації як багатогранного феномена. Серед вітчизняних соціологів дуже багато розвивали сферу досліджень молоді, вивчаючи різні аспекти: ціннісні орієнтації, життєві плани, соціальні настрої, стиль життя, неформальні молодіжні групи і ін.

- Теорії організацій: Організації представляють собою складне системне явище. В рамках спеціального наукового напрямку досліджуються їх теоретичні моделі, етапи та закономірності розвитку, організаційна структура та процеси, аспекти управління та механізми прийняття рішень. Існує безліч концептуальних підходів до розгляду даного феномена: організація описується і як специфічний «соціальний організм» (Р. Лайкерт, Е. Мейо), і в якості єдиної соціокультурної системи (Р. Мертон, Т. Парсонс, Е. Етционі), і в ролі посередника між людиною і зовнішнім середовищем (П. Лоуренс, Г. Саймон). Диференціація точок зору призводить до суперечливості визначень самого поняття «організація». Ця велика область досліджень містить у собі значний потенціал для аналізу. Сучасні організаційні моделі найбільш повно

відображені в роботах американських дослідників Дж. Гібсона, Дж. Донеллі, Р. Холла.

Серед вітчизняних вчених, що працюють в даному напрямку і систематизують різнобічний теоретичний матеріал, слід назвати Б. З. Мільнера, А. І. Пригожина, Е. А. Смирнова. Проблема ефективності організацій розглядалася, в першу чергу, в економічній науці (Ф. Кене, В. Петі, Д. Рікардо), де вона визначалася як співвідношення витрат і результатів діяльності. Теоретики організаційного менеджменту (У. Демінг, П. Друкер, Ф. Кросбі, Дж. Пітерс, Дж. Тейлор, Дж. Харрінгтон, Г. Емерсон) пов'язували ефективність з такими критеріями, як функціональність, надійність, якість. Загальні методологічні основи для аналізу поняття «ефективність» розвивалися представниками двох наукових напрямків: пракиології (Я. Зеленева, Т. Котарбінський) і прагматизму (У. Джемс, Д. Дьюї) - філософи виділили ряд важливих вимірів ефективності: ціннісне, потребностне, цільове, економічне.

У соціологічному ракурсі питання ефективності розглядалися з точки зору системного підходу, пов'язаного з аналізом типів дії (М. Вебер, Р. Мертон, Ю. Хабермас) і ситуаційного підходу, що трактує ефективність як здатність організації виживати в мінливому середовищі (С. Ліндер, Г. Петерс, А. Шюц).

Проблеми ефективності некомерційних організацій було використано в концепції соціальної допомоги Н. Лумана. Серед вітчизняних дослідників, які внесли свій вклад в концептуалізацію поняття «ефективність», необхідно згадати Г. В. Атаманчука, В. Г. Афанасьєва і А. Д. Урсула.

- Концепції громадянського суспільства і дослідження особливостей міжсекторної взаємодії: Дослідження громадських об'єднань молоді має спиратися на аналіз основних тенденцій і суперечностей, пов'язаних з формуванням громадянського суспільства в нашій країні. На сьогоднішній день в науці не склалося єдиного розуміння феномену громадянського суспільства - тут існує велика кількість різноманітних підходів.

На теоретико-методологічному рівні інтерпретація умов і принципів формування громадянського суспільства розроблялася Р. Дарендорф, М. Фуко, Ю. Хабермас, Ф. Шмиттер. Крім того, багатьма вченими розглядалися окремі елементи в структурі громадянського суспільства: такі, як некомерційні організації, соціальні рухи (Н. Смелзер, А. Турен, Е. Хоффер, П. Штомпка). Вітчизняна соціологія громадських рухів тільки починає розвиватися. Багато дослідників акцентують увагу на вивченні практичних механізмів та протиріч становлення громадянського суспільства. Найбільш масштабні соціологічні розробки з проблем «третього сектора» і питань менеджменту некомерційних об'єднань належать Г. Л. Кертману, М. Л. Макальская, І. М. Моделю і Б. С. Модель, А. Ю. Сунгурова, А. А. Шмельову, В. Н. Якимцем.

- Теоретичні та емпіричні дослідження молодіжних об'єднань: Сучасні дослідники в різних країнах приділяють дедалі більшу увагу неформальним об'єднанням молоді (так званим «груп за інтересами», «peer-groups»), в зв'язку з широким розповсюдженням цього явища. Особливий інтерес представляє вивчення особливостей світогляду, ефективність як здатність організації виживати в мінливому середовищі (С. Ліндер, Г. Петерс, А. Шюц). Проблеми ефективності некомерційних організацій було використано в концепції соціальної допомоги Н. Лумана. Серед вітчизняних дослідників, які внесли свій вклад в концептуалізацію поняття «ефективність», необхідно згадати Г. В. Атаманчука, В. Г. Афанасьєва і А. Д. Урсула.

- Концепції громадянського суспільства і дослідження особливостей міжсекторної взаємодії: Дослідження громадських об'єднань молоді має спиратися на аналіз основних тенденцій і суперечностей, пов'язаних з формуванням громадянського суспільства в нашій країні. На сьогоднішній день в науці не склалося єдиного розуміння феномену громадянського суспільства - тут існує велика кількість різноманітних підходів. На теоретико-методологічному рівні інтерпретація умов і принципів формування громадянського суспільства розроблялася Р. Дарендорф, М.

Фуко, Ю. Хабермас, Ф. Шмиттер. Крім того, багатьма вченими розглядалися окремі елементи в структурі громадянського суспільства: такі, як некомерційні організації, соціальні рухи (Н. Смелзер, А. Турен, Е. Хоффер, П. Штомпка). Вітчизняна соціологія громадських рухів тільки починає розвиватися. Багато дослідників акцентують увагу на вивченні практичних механізмів та протиріч становлення громадянського суспільства.

Найбільш масштабні соціологічні розробки з проблем «третього сектора» і питань менеджменту некомерційних об'єднань належать Г. Л. Кертману, М. Л. Макальская, І. М. Моделю і Б. С. Модель, А. Ю. Сунгурова, А. А. Шмельову, В. Н. Якимцем.

- Теоретичні та емпіричні дослідження молодіжних об'єднань: Сучасні дослідники в різних країнах приділяють дедалі більшу увагу неформальним об'єднанням молоді (так званим «груп за інтересами», «peer-groups»), в зв'язку з широким розповсюдженням цього явища. Особливий інтерес представляє вивчення особливостей світогляду, схем мислення і поведінки учасників цих груп (М. Брейк, Р. Фабіан). Набагато менш розвинена в соціології проблематика, пов'язана з громадськими об'єднанням молоді. Як правило, формальні молодіжні організації розглядаються вченими в історичному контексті (наприклад, в працях істориків В. М. Бічний, Н. І. Морозова), або в педагогічних дослідженнях (С. С. Гіль, М. Г. Квітки), а також при вивченні державної молодіжної політики (Н. Т. Ареф'єва, І. Л. Савельєв).

Деякі дослідники побічно зачіпають цю тематику в процесі аналізу цінностей та інтересів сучасної молоді, звертаючись до питань мотивації участі в різних об'єднаннях, уявлень населення про соціальну роль таких організацій. Серед останніх робіт, присвячених молодіжним громадським об'єднанням, слід зазначити дисертаційне дослідження Т. А. Лугиніни, де вивчається їх потенціал з точки зору громадянської адаптації молодих людей. Незважаючи на те, що в соціології приділяється значна увага молоді, вивчення специфіки цієї групи і різним аспектам її соціальної активності,

досліджень молодіжних об'єднань на сьогоднішній день трохи. Більшість сучасних робіт присвячені неформальним підлітковим групам, опису молодіжних субкультур. У той же час, зростає актуальність комплексного аналізу молодіжних громадських об'єднань як нового явища, в якому відображаються всі протиріччя вітчизняного суспільства.

1. Згідно з цілями, завданнями та змістом діяльності виділяють об'єднання: - орієнтовані на соціалізацію особистості дитини, його громадянське становлення, гармонізацію особистісного та суспільного, індивідуального та колективного начал; - соціально-індивідуальної спрямованості; - пов'язані з початковою професійною підготовкою дітей; - орієнтовані на патріотичне, громадянське виховання, політичні (для молоді); - культурологічного та практичного спрямування; - зосереджені на утвердження здорового способу життя (спортивні, туристичні).

2. За ідеологічною ознакою організації поділяють на: - світські; - релігійні; - загальнолюдської спрямованості; - вузько національної орієнтації

3. За ступенем самостійності, відкритості, демократичності виділяють: - відносно самостійні об'єднання, що мають статус юридично оформленої структури і діють як партнери з іншими структурами; - базові організації численних дорослих громадських організацій або рухів

4. За характером взаємозв'язку з державними і громадськими структурами розрізняють об'єднання: які взаємодіють з державними структурами: школами, установами додаткової освіти, дитячими будинками - інтернатами, установами культури, науки і т.д.; які взаємодіють з дорослими і молодіжними громадськими об'єднаннями та рухами; які взаємодіють з приватними, комерційними структурами [35].

Молодіжна організація є особливим видом громадського об'єднання і відповідає такими ознаками: 1) наявність ціннісної ідеї (цілі), на яку спрямована спільна діяльність молодих людей; 2) добровільний вступ в організацію і вільний вихід з неї; 3) фіксоване членство; 4) організаційна самостійність, самоврядування, спільне соціальне творчість; 5) чітко

виражена структура, що визначає положення кожного; 6) встановлені для всіх норми і правила, гарантовані для всіх членів організації права спільної діяльності (право вибору видів, форм і способів діяльності); 7) переважання в її складі молодих людей; 8) наявність статуту, програми, положення.

1.2. Зарубіжний досвід формування молодіжної державної політики

Молодіжна політика зарубіжних країн почала формуватися в кінці 50-х - початку 60-х рр. ХХ ст. Доцільно виділити п'ять етапів.

50-ті роки ХХ ст. - період «природного патерналізму». Держава і суспільство демонструють консервативний підхід, молодь не розглядається як особлива група зі своїми специфічними потребами. Рішенням проблем молодого покоління в основному займаються благодійні, соціальні та релігійні служби, організовані добровольцями.

60-ті роки - період неоконсервативного сприйняття молоді, що характеризується гаслом «Молодь - страшна загроза (громадським засадам)», який відображає межпоколенческого конфлікт. З'являються державні соціальні служби, орієнтовані на проблеми молоді. Проте це модель «локальної державної молодіжної політики», тобто зусилля спрямовуються на вирішення проблем окремих груп молоді, в основному маргінальних (молодь «групи ризику»).

70-ті роки - період становлення демократичних засад в молодіжній політиці. «Молодь - Велика надія (суспільства і держави)». З'являється розгорнута інфраструктура послуг для різних категорій молоді, в тому числі надаються державою. І сама молодь стає не тільки об'єктом, а й суб'єктом молодіжної політики.

З початку 80-х до середини 90-х остаточно сформований демократичний підхід до оцінці місця і ролі молоді в суспільстві: «молодь - це просто молодь». Розвиток інститутів громадянського суспільства витісняє

державу як регулятор молодіжної політики. Молоді люди самі формують і реалізують її. Зусилля державних і недержавних соціальних служб націлені на допомогу не тільки молоді «групи ризику», але в першу чергу на ті категорії молоді, які орієнтовані на активну працю, навчання, професійний зріст.

З кінця 90-х років і по теперішній час формується планетарний підхід до реалізації молодіжної політики, спрямований на активну соціалізацію та об'єднання зусиль молоді різних країн і регіонів у вирішенні глобальних проблем сучасності разом з представниками інших соціальних груп. Таким чином, визнання молоді як самостійного ресурсу, виділення молодіжної політики в окремий напрямок діяльності держави в промислово розвинених країнах заходу прямо пов'язане з усвідомленням ролі молоді у вирішенні соціально економічних і політичних проблем (глобальні виклики - старіння населення, демографічні проблеми, міграція, збереження культурної ідентичності, тероризм, екологічна безпека, енергетична безпека та ін.).

Досвід багатьох зарубіжних держав цікавий, так як деякі країни змогли досягти високих результатів в сфері реалізації молодіжної політики. Досвід таких країн як Франція, Польща, Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Китай показує, що на рівні держави розробляється і реалізується комплекс заходів, спрямований на ефективну реалізацію молодіжної політики. До ключових напрямів, що реалізуються закордонними країнами в області державної молодіжної політики відносяться:

1. Підвищення якості та доступності освіти.
2. Працевлаштування молоді.
3. Долі молоді в політичному житті держави [22].
4. Культура, спорт, туризм - пропаганда активного відпочинку, підтримка розвитку молодіжного туризму, а також підтримка талановитої молоді та молодіжної творчості.
5. Здоров'я молодого покоління.

Пріоритетним напрямком державної молодіжної політики так само є забезпечення права молодих людей на освіту. Як одне з основних прав громадян воно закріплене в конституціях більшості держав. Здійснення права на освіту реалізується за допомогою певних нормативно - правових актів, такі як: Конституція, закони на різних рівнях, а так само державні програми і державні плани. Крім того, вводяться нові напрямки освітнього процесу. Наприклад, у ФРН в 2012 році було розроблено Федеральний план молодіжної політики, чинний і в даний час. План, крім іншого, регулює політичне утворення молоді, що включає в себе знання про політичну систему Німеччини, світової політики, причини і наслідків політичних конфліктів, право Європейського Союзу. Політична освіта викладається в школах, інститутах, університетах, спеціалізованих політичних центрах для молоді. Приділяється увага і культурному утворенню.

У межах цього напрямку державної молодіжної політики відбувається ознайомлення молоді з культурними цінностями: творами образотворчого мистецтва, музики, кінематографа, театрального та балетного мистецтва. Для молоді організуються безкоштовні (або пільгові) екскурсії, виставки, поїздки в історичні місця Німеччини. Реалізація даного напрямку покладено на органи державної влади федеральних земель [22]. Однією з найбільш актуальних проблем, що стоять практично перед кожним сучасною державою - є працевлаштування молоді. На тлі кризи у світовій економіці молодь є менш захищеною категорією громадян на ринку праці. Зростання безробіття серед молоді значно вище, ніж в інших вікових групах.

Так, наприклад, у Франції рівень молодіжного безробіття становить 22,7%, що практично в два рази перевищує аналогічний показник в інших вікових групах. Схожа ситуація склалася в Нідерландах і Польщі. Дане твердження також відбивається в деяких нормативно-правових актах. Наприклад, польський Закон від 20.04.2004 р. «Про допомогу в працевлаштуванні і про ринки праці» визначає громадян до 25 років в якості соціальної групи, що знаходиться в складній життєвій ситуації і має право на

особливу допомогу. Заходи, які розробляються в різних країнах, стосуються створення спеціалізованих центрів, в завдання яких входить вирішення проблеми працевлаштування саме серед молоді. При цьому вони створюються як державними структурами, так і як громадськими організаціями. Крім того, після прийняття Європейською комісією в квітня 2013 р Концепції «Гарантії для молоді» (перш за все для підтримки молоді на ринку праці) кожна держава, що входить до Євросоюзу має на рівні національного законодавства виробити відповідні гарантії [22].

У Франції в 2009 році був прийнятий Закон «Про рівність шансів». На підставі цього закону всі компанії щороку обов'язково повинні приймати на роботу молодих людей (віком до 25 років) незалежно від досвіду їх роботи. Приватним компаніям у Франції держава компенсує 80% МРОТ за кожне нове робоче місце для молоді. Це передбачено в рамках програми «Нові послуги, нові робочі місця». Програма спрямована на надання молодим людям без досвіду роботи постійне робоче місце і можливість кар'єрного росту. А так же цей захід дозволяє задовольнити попит на робочу силу в деяких секторах економіки.

У Польщі існують студентські бюро, які допомагають у працевлаштуванні випускників навчальних закладів. Так само в країні створена система молодіжних центрів кар'єри. Їх цільовою аудиторією є молодь у віці від 15 до 25 років. Мережа даних центрів розташована по всій території Польщі, що сприяє більш активному і масштабному протидії безробіття серед молоді. Форма роботи даних центрів полягає в наступному: - індивідуальні та групові заняття з професійної орієнтації; - надання інформації про потреби ринку праці та можливості професійного навчання; - підвищення самооцінки молоді; - розробка індивідуальних планів кар'єрного просування.

Одним з інструментів протидії безробіття серед молоді, є система надання особливих податкових режимів і пільг для підприємств, які створюють робочі місця для молоді. Така система існує в Нідерландах і

Польщі. Вона передбачає покладання на підприємства малого бізнесу зобов'язання в організації 20 тисяч вакансій для молоді, а так само забезпечення отримання базового професійного навчання. Такий підхід призводить до створення нових робочих місць, насамперед з урахуванням інтересів вперше вступають на ринок праці молодих людей. Характерна риса молоді в Китаї - спрямованість на успішне працевлаштування. У Китаї велика проблема з безробіттям серед молодого покоління. Так, для молодого покоління, яке до 2020 року на ринок праці буде надходити в кількості 15-22 мільйонів чоловік щороку, просто не вистачить робочих місць. Проте, держава розробила комплекс заходів, що дозволяють скоротити кількість безробітної молоді. До таких заходів належать: – звільнення від деяких податків.

Від держави надходять кредити, соціальні гарантії і виплати дослідним, науковим організаціям, середнім і малим компаніям, які до роботи залучають випускників вузів; – розширюються канали працевлаштування, заохочується робота в компаніях, які здійснюють свою діяльність в сільськогосподарській сфері, на малонаселених територіях. Особи, які беруть участь у такій програмі, отримують соціальну допомогу; – видача стартового капіталу для відкриття малого бізнесу. Випускники, які мають хороші бізнес-проекти, можуть отримати кредит, щоб реалізувати свою ідею. Крім того, такі випускники освобождаються від адміністративних зборів протягом 3 років, проходять вивчення підприємницької справи; – налагоджена робота вузів і компаній. Є підприємства, які готові надати робоче місце як основу для проходження практики студентам. Такі підприємства надають молодим людям можливість проходження практики та професійного перенавчання [15].

Так само особливу роль у формуванні та реалізації державної молодіжної політики відводиться турботі держави про формування здорового покоління та охорони психічного здоров'я нації. А так же одним із пріоритетних напрямів є захист молодого покоління від негативного впливу

інформаційного простору. Дані проблеми сучасні держави вирішують переважно через законодавчу базу. Законодавчі моделі, як правило, пов'язані з введенням обмежень і заборон на торгівлю алкоголем, поширенням наркотиків, а так само посилений контроль за рекламними та іншими матеріалами в ЗМІ. Наприклад, однією з актуальних проблем у Великобританії є підліткова вагітність. На даний момент 4% від загальної кількості новонароджених припадають на матерів у віці 12-18 років. Якщо провести порівняння, то у Франції цей показник дорівнює 1,5%, а в Нідерландах і зовсім 0,72%. А Великобританія має найвищі показники підліткового алкоголізму в Європі [27]. Для вирішення даних проблем медичні установи в Великобританії на підставі спеціальних програм стали надавати більш широкий спектр послуг з профілактики та подолання алкогольної та наркотичної залежності. Активно проводиться роз'яснювальна робота щодо застосування протизаплідних засобів.

Так само були посилені обмеження щодо продажу алкогольної і тютюнової продукції. Введу перерахованих вище проблем, департаменту охорони здоров'я Великобританії довелося прийняти ряд окремих стратегій з розвитку медичних послуг як профілактичного, так і лікувального характеру. У Нідерландах створено окрему систему спеціального охорони здоров'я для осіб не старше 19 років. Дана система організована на муніципальному рівні і включає в себе роботу центрів медичної допомоги за різними категоріями, наприклад такі як: немовлята, діти дошкільного віку, учні молодших класів і учні середньої школи. Представники цих категорій регулярно проходять диспансеризацію, вакцинацію. А отриману інформацію збирає та аналізує Організація моніторингу здоров'я дітей та молоді. Це дозволяє відстежувати стан здоров'я молоді, як по всій країні, так і в окремо взятому муніципалітеті. На підставі викладеного вище, відзначимо, що діяльність більшості країн світу спрямована на підвищення ефективності роботи в сфері реалізації молодіжної політики.

Аналіз показав, що в зарубіжній практиці склалися два основних підходи до реалізації державної молодіжної політики. Перший базується на визнанні відповідальності держави за успішне входження молоді в життя суспільства. Цей підхід передбачає, що держава не тільки визначає основні принципи та напрями молодіжної політики, а й наділяє відповідними повноваженнями державні органи та організації для їх втілення в життя, забезпечуючи відповідні державне фінансування. Другий підхід передбачає, що головний акцент в практичній реалізації державної молодіжної політики, повинен бути зроблений на недержавні організації, діяльність яких здійснюється головним чином за рахунок залучення фінансування з різних недержавних джерел. Таким чином, зарубіжними державами застосовуються обидва підходи в реалізації державної молодіжної політики. Як обмеження ролі держави в молодіжній політики і делегування цих функцій громадському і комерційному сектору, так і жорстке регламентування відповідальності держави за інтеграцію молоді в суспільно-політичну та соціально-економічне життя суспільства.

РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Загальна характеристика основних показників розвитку молоді

За офіційними даними Державної служби статистики України, станом на 01.01.2017 р. в країні проживало 11530224 осіб у віці від 14 до 35 р. (27,1% від усього населення), з них понад дві третини (69%) – міські мешканці (Табл. 1.1.1). У цьому віці ще спостерігається переважання чисельності молодих чоловіків, яких майже на 238 тис.більше, ніж молодих жінок.

Таблиця 2.1 - Чисельність молоді за статтю, 2017 р., осіб

Вікова група, років	Міські поселення		Сільська місцевість		Всього
	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	
14–19	742947	709591	410830	383560	2246928
20–24	834339	787430	426527	403276	2451572
25–29	1105147	1083885	536510	486917	3212459
30–34	1350499	1342270	482845	443651	3619265
Всього, 14–34	4032932	3923176	1856712	1717404	11530224

Джерело: за даними Держстату України.

Проте не можна обмежуватися тільки кількісними характеристиками молодого населення. У сучасному світі, з визнанням пріоритетом людського капіталу для сталого розвитку, великого значення набуває оцінка й аналіз якісних ознак, до яких насамперед належить стан здоров'я (фізичного, психічного, соціального), що надає як можливість відтворення населення, так і його повноцінної життєдіяльності.

Понад 90% (125 671) всіх дітей у 2016 р. народжено матерями у віці 15–35 р. Найбільш активні щодо дітонародження – жінки у від 20 до 30 років, порівняно з 2000 р. материнство «подорослішало». Середній вік матері при народженні дитини досягнув 27,4 р. (2000 р. – 25,1 р.), що, тим не менш, є нижчим, ніж у європейських країнах.

Штучне переривання вагітності є вагомим чинником, що впливає на репродуктивне здоров'я, фертильність жінки, перебіг наступних вагітностей і пологів.

Здоров'я молоді – одна з найважливіших якісних характеристик, яка уможлиблює подальші перспективи життєвого шляху молодої людини, її соціальну та професійну реалізацію, можливості виконання репродуктивних настанов, а в результаті – внесок у суспільний розвиток. За даними Національної академії медичних наук України, відхилення устані здоров'я майже для 80% учнів 9–11 класів спричинюють обмеження у виборі професій (понад половину з них зумовлені наявністю хронічних хвороб). Наслідками негативних тенденцій у стані здоров'я молоді є зменшення частини працездатного населення та скорочення трудового потенціалу країни. В умовах децентралізації надзвичайно великого значення набуває розробка політики, спрямованої на формування, укріплення та збереження здоров'я молоді, яка враховує як вивчення й аналіз його особливостей, так і врахування місцевих умов, можливостей, ресурсів для обґрунтування дієвих стратегій і конкретних заходів. Витоки здоров'я молоді, що природно, – у здоров'ї дітей. За даними МОЗ України, у 2016 р. зареєстровано серед сільських дітей (0–17 років) 1566,68 захворювань на кожну тисячу, для міських – показник є вищим (1886,69 на 1000 дітей).

Якщо стан здоров'я дітей у країні відносно легко аналізувати, то дослідження стану здоров'я молоді (досить великої та неоднорідної як за віковим проміжком, так і поділом на соціальні групи чисельності населення) є досить проблемним через певну обмеженість статистичних даних. Адже молодь з огляду на свій вік (за даними Держстату України, серед підлітків 15–17 років та молоді у віці 18–29 років частка тих, хто оцінив стан здоров'я як «добрий» є найвищою – майже 80%) рідше звертається по медичну допомогу, а офіційна статистика захворюваності та поширеності хвороб формується за зверненням. Крім того, якщо група «діти» офіційно присутня у статистичних формах МОЗ України, то «молодь» практично не представлено,

аналізу доступна захворюваність і поширеність для дорослого населення (18 років і старше) або виділяються групи працездатного віку.

Спеціальні епідеміологічні дослідження, які дозволяють достовірно та вичерпним чином судити про стан здоров'я молоді, на жаль, в Україні не проводяться. За даними соціологічного дослідження «Молодь-2017» переважна більшість (52%) молодих людей вважають себе практично здоровими, у кого практично не буває навіть нетривалих захворювань, 32,5% оцінюють стан свого здоров'я як такий, що іноді бувають застуди чи щось інше, але у цілому теж практично здорові. Поширеність соціально небезпечних хвороб. Суттєвим викликом здоров'ю нашої молоді є шкідливі звички: паління, вживання алкоголю та наркотиків, а також ризикована сексуальна поведінка молоді. Сучасне покоління молоді зростає у часи, коли ВІЛ-інфекція, наряду іншими соціально небезпечними хворобами, розглядається як одна з основних проблем для здоров'я населення та суспільства в цілому.

За оцінкою ВООЗ/ЮНЕЙДС, Україна продовжує залишатись регіоном з високим рівнем поширення ВІЛ серед країн Центральної Європи та Східної Азії – 90% випадків ВІЛ-інфекції виявлено в Україні та Російській Федерації, при цьому Україна має найвищу оціночну поширеність ВІЛ серед дорослого населення – 0,9%. На сьогодні, як і в більшості країн світу, в Україні епідеміологічної значущості все більше набуває статевий шлях передачі ВІЛ, отже найбільш ураженими цією інфекцією є молоді люди у віці 18-24 роки. За даними ДУ «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України», починаючи з 2013 року, спостерігається зростання показника поширюваності ВІЛ-інфекції та СНІДу серед молоді. Так, у віковій категорії 15–24 років станом на 01.01.2017 зареєстровано 10 418 ВІЛ-інфікованих осіб (із загальної кількості 132 945). Україна залишається лідером за рівнями захворюваності на туберкульоз. Захворюваність молоді у віці 15–35 років на 1,6% нижче загального рівня захворюваності на туберкульоз всього населення, який у 2016 році склав 67,6 на 100 тис. населення (2015 р. – 70,5).

У 2016 р., за даними МОЗ України, майже 52 тис. молодих людей віком 15–34 роки вперше встановлено діагноз наркологічного розладу, а у одного із 100 зареєстровано розлад психіки та поведінки через вживання алкоголю (Табл. 1.1.2). Зрозуміло, що значна частина споживачів знаходиться поза медичним наглядом та впливом і не відображена в офіційній статистиці.

У 2016 р. в Україні пішли з життя майже 17 тис. молодих людей віком 14–35 років (16 948), з них близько чверті становили молоді жінки та дівчата, втриє більше серед тих, хто помер або загинув – хлопці і чоловіки. Слід усвідомлювати, що до останніх даних щодо смертності потрібно ставитися з урахуванням їх неточності (через недооблік частини смертей з територій зони проведення АТО та тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя; відсутність достовірної інформації щодо чисельності населення в країні й окремих її регіонах тощо). Рівні смертності за п'ятирічними віковими інтервалами ілюструють значне переважання чоловічої смертності.

Основна частина смертей припадає на інфекційні та паразитарні хвороби та зовнішні причини. Найбільше смертей спричинюють у цьому віці ВІЛ/СНІД і туберкульоз, на інші інфекційні хвороби припадає дуже незначна кількість. Зовнішні причини є головною причиною смерті молоді, з них найбільш часто – самогубства та самоушкодження, транспортні нещасні випадки. Чоловіча надсмертність. Істотне перевищення смертності юнаків і молодих чоловіків починає спостерігатися з досягнення 15 років і зростає з віком. Складна сучасна ситуація позначилась на поглибленні статевої диспропорції (понад 90% смертей, зареєстрованих як випадки смерті внаслідок ведення воєнних дій – втрати життя молодих чоловіків). Прогресування порівняно з мирним часом чоловічої надсмертності серед молоді є більш характерним саме для зовнішніх причин.

Освітній рівень населення країни, зокрема молодого покоління, є одним з важливих показників, від якого буде залежати напрям модернізації нашого суспільства. Аналіз розподілу молоді за рівнем освіти, проведений за даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань

економічної активності, показує, що зменшується престижність вищої освіти серед молоді. Так, якщо серед старшої вікової групи (30–35 років) повну вищу освіту здобули 38,7% опитаних, то серед молодих людей віком 25–29 років цей показник вже становив 39,7%. Базова освіта збільшує ефективність кожного окремого працівника. Молодь, яка отримала тільки початкову освіту, може опанувати найпростіші професії, таким людям набагато важче адаптуватися до складних виробничих процесів і методів, отже, вони роблять менший внесок в економічний розвиток. Але найвищий рівень освіти не стає гарантією успіху на шляху професійної самореалізації на ринку праці в сучасних умовах. Обмеженість джерел доходів після закінчення навчання, невдалий початок трудового життя змушують молодих людей, у тому числі випускників вищих і середніх професійних навчальних закладів погоджуватися на роботу, яка не відповідає їхнім потребам і професійній підготовці.

Основними умовами початку успішної трудової діяльності є попит на ринку праці на працівників відповідних спеціальностей і якість професійної підготовки. У сучасних умовах неможливо гарантувати перше робоче місце кожному випускнику вищого або професійно-технічного навчального закладу. Сприяння ефективному працевлаштуванню молоді є одним з пріоритетних напрямів реалізації державної молодіжної політики, а одне із завдань – створення платформи для комунікації між молодими людьми, представниками бізнесу та органами державної влади.

За даними соціологічного дослідження «Молодь-2017», з віком серед молоді зростає частка тих, хто працює за здобутою спеціальністю. Відмінності з цього питання простежуються за типом поселення. В обласних центрах молодь за здобутою спеціальністю працює рідше (46%), ніж в невеликих містах із населенням менше ніж 20 тисяч осіб (73%) або селах (55%). Найчастіше за фахом працює молодь, яка здобула вищу гуманітарну освіту (80% з них працюють за фахом, зазначеним у дипломі), основною причиною нефахової роботи ця категорія молоді називає відсутність вакансій

за фахом. Серед тих, хто отримав вищу або середню освіту технічного профілю, за фахом працюють менше – 62%. Ще менше (52%) серед фахівців з природничих наук, більшість з яких не задоволені матеріальною винагородою за фахову роботу або вважають її неprestижною. На думку сучасної молоді, сьогодні найпривабливішими професіями, які дають можливість досягти успіху в житті, є бізнесмен-підприємець, юрист і спеціаліст з програмного забезпечення і комп'ютерної техніки (51,2%, 41,1% та 36,1%, відповідно), а, наприклад, опанування біотехнологій, які активно вивчаються та впроваджуються в розвинених країнах, вважають перспективним в Україні тільки 0,7% опитаних молодих людей.

Підвищенню конкурентоспроможності молоді на ринку праці сприяє неформальна освіта. Відповідно до Закону України від 05.09.2017 № 2145 «Про освіту», неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Набуття молоддю компетентностей у системі неформальної освіти забезпечується, зокрема, Мінмолодьспортом, шляхом участі у програмі «Молодіжний працівник», яка є складовою Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки. Основне завдання Програми – формування системи неформальної освіти з підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, які працюють з молоддю. Оскільки до участі у навчанні залучаються представники державного та громадського сектору, таке поєднання формує командний, міжсекторальний підхід в організації молодіжної роботи на регіональному рівні.

Тривала демографічна криза, складні соціально-економічні та суспільно-політичні процеси останніх років зумовили скорочення частки молоді у структурі економічно активного населення. За даними Державної служби статистики України, у 2016 р. до складу економічно активного населення входило 6550,9 тис. осіб у віці 1534 роки, що становило 36,5%

усього економічно активного населення України 12. Найвищий рівень економічної активності серед молоді у 2016 р. (82,0%) спостерігався серед осіб віком 30–34 роки, що значно перевищує середнє значення по Україні (62,2%). Природнім є зниження цього показника зі зменшенням віку молоді – до 79,0% для вікової групи 25–29 років та 35,1% осіб віком 15–24 роки внаслідок того, що частина молоді цих вікових категорій здобуває освіту.

Молоді притаманно бути новаторами та відкидати консервативні цінності, у неї є певні очікування, пов'язані з пошуком власного шляху та можливостей самореалізації, успішність цих процесів є показником реалізації потенціалу суспільства. Для значної частини української молоді гострими залишаються загальносуспільні проблеми соціального становища, такі як бідність, погіршення здоров'я, забезпечення житлом, доступними медичними послугами, насильство тощо є менш важливими. Крім того, на рівень актуальних проблем нині виходять відсутність різнопрофільних молодіжних закладів дозвілля, фінансової спроможності участі у всеукраїнських або міжнародних конкурсах, фестивалях для творчої самореалізації.

2.2. Інноваційні форми реалізації молодіжної політики

Перший і засадничий акт незалежної України у сфері державної молодіжної політики – Декларація 1992 р. – визначає за мету серед іншого створення умов і гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального розвитку та реалізації творчого потенціалу молоді. Швидкоплинність змін в Україні та світі – бурхливий науково-технічний прогрес, зовнішня відкритість країни, внутрішні суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації – все це зумовлює можливість досягнення поставленої мети лише завдяки інноваційним формам роботи з молоддю, які мають постійно змінюватися та вдосконалюватися відповідно до актуальних викликів часу.

Успішна самореалізація молодих людей потребує створення продуктивного простору для розвитку та підтримки молодіжних ініціатив.

Так, Мінмолодьспорт спільно з громадськими організаціями та міжнародними інституціями реалізує низку проектів. Зокрема, створення Банків молодіжних ідей та ініціатив, а також проект «Молодіжна столиця України» допомагають молодим людям долучитися до формування й реалізації державної молодіжної політики на місцевому рівні.

Станом на кінець 2016 р. практично в кожній області в переважній більшості у сталому впровадженні або на етапах практичної апробації та експериментальної розробки перебували інноваційні форми молодіжної роботи, оцінювані експертами як такі, що доцільно розвивати й поширювати надалі. Це особливо важливо за нинішніх умов децентралізації, коли частина ОТГ ще не мають багаторічного досвіду реалізації власної молодіжної політики.

У Вінницькій ОДА серед інноваційних здобутків варто зазначити проект департаменту соціальної та молодіжної політики щодо створення молодіжного центру як ключового об'єкта молодіжної інфраструктури реалізації заходів роботи з молоддю, практику інтерактивних настільних ігор («Країна гідності», «Рожеві окуляри»); На Волині важливою є координована УОМ Волинської ОДА система заходів з розвитку професійно-технічної освіти та працевлаштування молоді (діяльність центрів забезпечення якості профосвіти за галузевим спрямуванням, реалізація проекту допомоги ЄС щодо покращення підготовки кадрів для економіки субрегіону, програми Волинського обласного молодіжного центру праці «Сприяння зайнятості молоді»); На Дніпропетровщині активно застосовується система навчання фахівців за програмою «Молодіжний працівник», семінари «Молодіжна робота», семінари-практикуми «Кузня захисників України» (застосування козацьких традицій у національно-патріотичному вихованні).

Досвід Запоріжжя щодо навчання координаторів студентських центрів праці за Програмою Британської Ради «Активні громадяни» (орієнтованою на формування соціального лідерства, сприяння розвитку навичок міжкультурного діалогу та соціальної відповідальності, організацію громади,

проектний менеджмент соціальних дій), реалізації проекту «One day atwork» (формування у молоді навичок вибору професії, налагодження взаємодії з роботодавцями для працевлаштування молоді в області), організації регіонального етапу Всеукраїнського конкурсу бізнес-планів підприємницької діяльності молоді, реалізації щорічного проекту «Школа патріотів» (курси з підготовки молодіжних кадрів з лідерськими задатками).

У Кропивницькому пілотний проект «Молодіжний парламент», започаткований на сесії обласної ради за підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини (колегіальний орган для представлення інтересів молоді Кіровоградщини через обраних депутатів, їх радників у районах, проведення сесій, обласного молодіжного форуму для об'єднання найактивнішої молоді та створення потужної обласної молодіжної організації Кіровоградщини).

Кіровоградським обласним «Інформаційно-ресурсним центром» Кіровоградської області на підставі підписаного чотирьохстороннього Протоколу намірів між Фондом Ганса Зайделя в Україні (Федерального міністерства закордонних справ Німеччини), Кіровоградською ОДА та Кіровоградською обласною радою (колегіальний орган, пріоритетним завданням якого є представлення інтересів молоді кожного району Кіровоградщини, сприяння спільному, продуктивному, прозорому, демократичному та перспективному розвитку умов життя регіону за рахунок втілення нових молодіжних проектів, програм, ініціатив). Протягом проекту семінари, тренінги, реалізація соціальних проектів, проведення сесій, розробка нової соціальної молодіжної програми області та лобіювання дорадчого голосу, навчання культурі виборів та вибору – шлях до формування команди молодих політиків і менеджерів регіону та створення потужної обласної молодіжної організації Кіровоградщини. «Центр розвитку ініціатив молоді Новоукраїнської громади» створений для розробки та реалізації самою молоддю проектів розвитку своєї ОТГ, реалізованих коштом місцевого бюджету та грантової діяльності).

Варто поширити практику Київської міської державної адміністрації, коли інформацію про проведення різноманітних заходів молодіжної роботи (в тому числі в інноваційних формах, зокрема, скаут-кемпів, ігор-вишкілів, табір-сплавів, брифінгів тощо) молодь отримує одночасно через кілька каналів, у тому числі електронних (повідомлення через листи керівникам ВНЗ, у Facebook на сторінках молодіжних громадських організацій, Управління молоді та спорту Департаменту освіти і науки, молоді та спорту м. Києва, Київського молодіжного центру та на сайті www.sms.gov.ua).

Досвід Рівненської Малої академії наук учнівської молоді (минулого навчального року отримано 15 патентів на корисну модель, продовжено практику проведення профільних літніх шкіл провідними науковцями Рівненщини), діяльність обласної літньої профільної школи лідерів учнівського самоврядування, за підсумками якої проведено флешмоб «Україна понад усе. 25 незалежних років», де учасники презентували власні проекти, прийняті до реалізації в області, діяльність із сприяння майбутньому праевлаштуванню на локаціях Національного університету водного господарства та природокористування (бізнес-інкубатор, школа проектного менеджменту PM-School 2016, коворкінг-центр «OPEN OFFICE»), «Інформаційно-консультаційні центри служби зайнятості» цього ВНЗ та Національного університету «Острозька академія», проведення щорічного студентського чемпіонату з вирішення бізнес-кейсів, як шанс для студентів отримати роботу у провідних компаніях Рівненщини.

Створення у Сумській області платформ молодіжного розвитку (хаби, коворкінги, антикафе – центри соціальних ініціатив, креативні майданчики, де відбуваються відкриті події, супровід соціальних проектів від ідеї до реалізації), досвід Сумського обласного центру відпочинку, оздоровлення, туризму та військово-патріотичного виховання у проведенні наметових таборів, приклад конгрес-центру Сумського державного університету як сучасного універсального простору для проведення актуальних для молоді різноформатних заходів (форумів, тренінгів, конкурсів, презентацій, виставок

тощо) на базі 14 тематичних залів із сучасним мультимедійним і звуковим обладнанням, молодіжного центру при Глухівському національному педагогічному університеті ім. О.П. Довженка як осередку молодіжної активності, який бере участь у реалізації проектів розвитку молоді Глухова.

Для Харківщини особливо актуальними є інноваційні проекти, спрямовані на приймаючі внутрішньо переміщених осіб територіальні громади, реалізовані за участі студентів, наприклад «Школа волонтера» (у складі програми «Підтримка територіальних громад України у зв'язку зі збільшенням чисельності внутрішньо переміщених осіб», реалізований громадською організацією «Всеукраїнська громадська організація «ПОРУЧ» за підтримки німецької федеральної компанії GIZ), «Консорціум молодих психологів Харківщини» (також підтриманий GIZ, мета якого – створення єдиної професійної платформи психологів для підвищення професійної компетентності студентів-психологів з використанням психосоціального підходу за досвідом освітніх проектів GIZ і надання соціально-психологічних послуг внутрішньо переміщеним особам, ветеранам і бійцям АТО, членам їх родин, приймаючим ВПО територіальним громадам), програми «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність (DOBRE)», «Школа лідерства голови Харківської ОДА» (організатор проекту – ГО «Всеукраїнське студентське братство «Еліта Нації») та Мистецький фестиваль «Гаудеамус OPERA» (започаткований з метою залучення студентів до високого мистецтва).

На Луганщині під керівництвом військово-цивільної адміністрації особливо цінною є реалізація тренінгів з питань здоров'я в Северодонецьку, Лисичанську, Рубіжному, Новоайдарському районі, у результаті яких молоді учасники самі визначили конкретні кроки з розвитку свого фізичного, духовного, соціального, психічного та репродуктивного здоров'я, семінари класних керівників шкіл Северодонецька та Новоайдари з методів використання позитивних емоційних образів у пропаганді здорового способу життя, патріотичний молодіжний флеш-моб «Пісня – мова єднання», акції

«Україна – це Я! Я – це Україна!», «Єднаймося проти насильства!», «Танцювальний хіп-хоп батл» тощо. У Чернівецькій області, в контексті євроінтеграції цікавою є участь ВНЗ у програмі Erasmus+, за фінансової підтримки ЄС, охоплює освіту, молодіжну політику та спорт, інтегруючи сім існуючих програм в єдину узгоджену структуру, в межах якої здійснюється академічна мобільність студентів (навчання, бізнес-практика, літнє стажування у ВНЗ Норвегії, Німеччини, Італії), участь у конкурсах проектів Erasmus, міжнародних форумах, реалізації грантового проекту «Навчання щодо уникнення лікарських помилок» спільно з 10 університетами з 8 країн світу.

На Львівщині цікавою є практика залучення активістів і волонтерів до роботи обласного молодіжного центру, завдяки чому вдало реалізуються інноваційні проекти «Простір, що надихає» (за підтримки Корпусу Миру США в Україні) та англomовний клуб «What's Up?» (започаткований як постійний проект, згодом він переріс у великий літній табір), діють нові молодіжні простори (Центр міської історії, Молодіжний ХАБ «Космодром», Collegium Musicum, Музей Ідей, Перша Львівська Медіатека, Lviv Film Center, Lviv Moz Art, Лекторій 15x4 Львів, URBAN бібліотека, Lviv Acoustic Fest, Zavod Republic, Театр «Склад 2'0» тощо), запроваджено онлайн-резервування приміщень Центру, де будь-яка молодіжна організація може проводити заходи цілком безкоштовно.

Варто приділити увагу досвіду Тернопільщини у контексті молодіжної політики зайнятості й профорієнтаційної роботи з молоддю (всеукраїнські акції «Prof day» та «Scientific Fun – наукові пікніки в Україні», популяризація робітничих професій серед старшокласників через участь учнівських команд у профорієнтаційному змагально-мотиваційному конкурсі «Час професіонала» та зустрічі-презентації з ознайомлення з робітничими професіями, затребуваними на регіональному ринку праці, проведення в навчальних закладах області заходів «Ярмарка вакансій», «Профорієнтаційний урок

для учнівської молоді», «Професіографічна екскурсія», «Випускник», «Цифровий стиль життя», «Техніка пошуку роботи» тощо).

Досвід Херсонщини є вдалим у виховній роботі в контексті реалізації програми національно-патріотичного виховання «Дитина – громадянин – патріот Батьківщини», в межах якої організовано інтерактивний краєзнавчий відеолекторій «Кам'янська Січ в історії українського козацтва», проведення обласних спортивних ігор учнів ПТНЗ на Олешківській Січі «Козацька наснага», краєзнавчих експедицій місцями козацької слави, щорічних обласних інтелектуальних турнірів «Ігри патріотів Херсонщини», обласний фізкультурно-патріотичний фестиваль «Козацький гарт» на території історико-культурної пам'ятки «Кам'янська Січ» тощо.

У регіонах України напрацьовано досвід роботи різних форм молодіжного представництва, таких як молодіжні ради, молодіжні колегії, координаційні ради з питань молодіжної політики, студентські ради, парламенти. Крім того, впроваджуються такі інноваційні механізми молодіжної участі, як «бюджет участі». Це демократичний процес, який надає можливість кожному жителю брати участь у розподілі коштів місцевого бюджету через створення проектів для покращення міста та/або голосування за них.

Організація інноваційних форм практичної роботи з молоддю в областях і менших адміністративно-територіальних одиницях, крім власної творчості й закордонного досвіду, значною мірою підтримується можливостями державних служб, розробками вітчизняних науково-дослідних інститутів, ініціативами вітчизняних ГО та міжнародних організацій. Для молоді забезпечено можливість дистанційного навчання за допомогою безкоштовних освітніх порталів «Lingva Skills» та «Prometheus». У напрямі наукового забезпечення інновацій лабораторією соціальної педагогіки Інституту проблем виховання НАПН України розпочато реалізацію комплексної програми організації соціально-педагогічної підтримки дітей та учнівської молоді у загальноосвітньому закладі за чотирма основними

напрямами: ризикована поведінка в сфері Інтернет-спілкування, ціннісно-орієнтована активність підлітків, подолання труднощів соціальної взаємодії та соціально-педагогічна підтримки дітей ВПО (2016 р. з відомих причин програма найбільше фокусувалася на сім'ях ВПО через їх залучення до виховної та розвивальної діяльності з акцентом на стимулювання участі в добровільній підтримці членами об'єднаних територіальних громад воїнів АТО – написання листів для воїнів, відвідування у шпиталях поранених, виготовлення паракордових браслетів виживання, плетіння маскувальних сіток, в'язання шкарпеток тощо).

Міжнародні організації також беруть участь у молодіжних інноваціях – ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину (ICAP) «Єднання»⁶², як офіційний представник Youth Bank International⁶³ в Україні, розвиває модель Молодіжного банку ініціатив (МБІ). У 2016–2017 рр. МБІ розпочали та/або продовжили роботу в 7 громадах (Березань Київської області, Вінниця, Вознесенськ Миколаївської області, Гриців Хмельницької області, Олешки Херсонської області, Стрий Львівської області, Суми). МБІ – це модель залучення молоді до громадської активності у власній громаді, яка успішно працює в різних країнах світу з 2002 р. для надання можливості молоді стати учасниками ініціативних груп з підготовки проектів покращення життя в громаді, розкрити лідерський потенціал, розвинути різноманітні компетенції та навички для подальшого професійного та соціально активного життя. МБІ ефективно приєднують молодь громади до вирішення проблем шляхом включення в розподіл ресурсів з фондів громади (або інших організацій) на реалізацію ідей щодо змін життя громади на краще, сама молодь вирішує, які проекти варто втілити в життя. МБІ працюють при місцевих фондах громад, що допомагає їм бути більш сталими, переважна кількість підтриманих проектів спрямована на облаштування міського простору, частина також зорієнтована на людей похилого віку та дітей з інвалідністю. Щоб зібрати кошти для грантового пулу на молодіжні проекти, комітети МБІ використовують різні інструменти

(зустрічі з представниками бізнесу, благодійні флешмоби, колядування, благодійні ярмарки та акції на міських святах тощо), для популяризації та розвитку МБІ проводяться навчальні табори, тренінги, міжнародні обміни, надається методична література. Технологія МБІ дозволяє швидко та ефективно встановити порозуміння поколінь у громаді. Докладнішу інформацію всі зацікавлені особи та організації знайдуть на сайті МБІ [1].

Однією з інноваційних форм реалізації молодіжної роботи є участь молоді у міжнародних ініціативах, зокрема, у проектах ЄС та інших іноземних держав, наприклад, програми «ERASMUS+» – програма Європейського Союзу, що підтримує проекти, партнерства, заходи та мобільність у сфері освіти, підготовки, молоді й спорту. Крім того, програма надає можливості молодіжним організаціям для проведення міжнародних обмін, навчання для молодіжних працівників і волонтерської служби для молоді (EVS). Координатором Інформаційного центру ERASMUS+ Youth в Україні є громадська організація «Центр європейських ініціатив». Інформаційний центр ERASMUS+ Youth надаватиме консультації та підтримку організаціям в Україні, сприятиме поширенню кращих практик і налагодженню співпраці у реалізації молодіжних проектів у рамках програми. Є проекти для молоді, які реалізуються інститутами громадського суспільства, науковими закладами та комунальними установами у рамках здійснення Українсько-Польських обмінів молоддю та обмінів молоддю України й Литви з метою підтримки співпраці між українською, польською та литовською молоддю, розбудови дружніх взаємин між країнами. Мінмолодьспорт спільно з Українським інститутом міжнародної політики, Національною молодіжною радою України та іншими партнерами працює над запровадженням національного конкурсу «Молодіжна столиця України», покликаного спонукати міста та агломерації бути більш проактивними у молодіжній політиці й процесах парципативної демократії.

У 2017 р. буде оголошено про старт конкурсу та збір заявок від українських міст. Аналіз та оцінку поданих заявок здійснюватиме Наглядова

рада, утворена з представників ЦОВВ, експертного та громадського середовища, ЗМІ. У рамках конкурсу обраному місту буде надано титул «Молодіжна столиця України» на 1 рік та різноманітні можливості з пулу залучених стейкхолдерів (відповідні міністерства, спільноти донорів, міжнародні програми, місцеві та міжнародні корпорації й бізнес). ЮНІСЕФ спільно з ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка» впровадив в Україні глобальний молодіжний проект U-Report – міжнародний проект, створений для того, щоб думки молоді були почуті та взяті до уваги.

Станом на вересень 2017 р. U-Report використовували у 40 країнах, всього в світі понад 3 млн U-репортерів. Україна першою серед країн Східної та Центральної Європи приєдналася до проекту, чисельність U-репортерів вже перебільшила 42 тис. осіб. U-Report – це 3–5 щомісячних добровільних і безоплатних опитувань на актуальні для молоді теми (освіта, праця, молодіжна політика, громадська активність, здоров'я тощо), які проводяться через СМС-повідомлення, Facebook, Messenger і Twitter, а результати використовують у своїй діяльності урядові установи, ГО, МГО, міжнародні організації. ЮНІСЕФ співпрацює з партнерами, щоб результати опитування застосовувалися на практиці.

Отже, чим більше U-репортерів, тим імовірніше влада прислухатиметься до їхньої думки. Таким чином, U-Report – це один із найпростіших інструментів, якими молодь може впливати на зміни у важливих сферах суспільного життя. Дізнатися докладніше та приєднатися до U-Report може кожна молода людина через відповідний веб-сайт та Facebook. У рамках молодіжних форумів «DOBRE ДІЙ» програми «DOBRE» молодим людям надається можливість розробити та впровадити проекти й ініціативи у громадах, визначені молоддю як пріоритетні. На форумах учасники отримують базові навички залучення громадськості та розроблення проектів, підкріплені прикладами успішних проектів, уже реалізованих молодими людьми в Україні. Після форумів молодь самостійно організовує

молодіжні семінари в ОТГ, під час яких мешканці визначають молодіжні пріоритети, напрацьовують ідеї проектів та ініціатив для своїх громад.

Далі молодь представляє ці проекти мешканцям і керівництву громад, заручається їх підтримкою, у тому числі фінансовою. У цьому процесі молодь організовується у молодіжні ради, місцеві ініціативні групи та починає впроваджувати недорогі ініціативи, які допомагають інтеграції громад, такі як екологічні акції (Прибужанівська ОТГ на Миколаївщині), облаштування рекреаційних зон, ремонт автобусних зупинок (Білоберізька ОТГ та Печеніжинська ОТГ на Івано-Франківщині), організація показів фільмів у кінотеатрах під відкритим небом (Верхнянська ОТГ на Івано-Франківщині), благодійні спортивні заходи для збору коштів на потреби громади (Старобогородчанська ОТГ на Івано-Франківщині).

Молодіжна команда з Байківцівської ОТГ навіть провела благодійний бал і зібрала кошти на потреби громади. Крім того, молодь навчається висловлювати свої думки та пропозиції місцевій владі: багато з них брали участь у сесіях з розробки стратегій розвитку ОТГ, частина успішно виступила за створення місцевих молодіжних рад і забезпечила місце молоді у процесах прийняття рішень, щоб краще просувати молодіжні пріоритети. Наразі програма «DOBRE» впроваджує розроблені молодіжні проекти, які стосуються розвитку спорту та можливостей для здорового способу життя, удосконалення парків і рекреаційних зон, публічних місць для молоді та STEM-освіти. Після завершення впровадження проектів молодим лідерам буде запропоноване подальше навчання з основ урядування, реалізації молодіжних ініціатив, створення системи громадського нагляду та запобігання корупції.

Досвід молодіжної роботи програми «DOBRE» показує:

по-перше, молодь в ОТГ має достатньо ентузіазму та бажання працювати над змінами у своїх громадах: «DOBRE» отримала 21 спланований проект, розроблений без додаткової підтримки. Отже, 88%

молодих людей зробили все можливе, щоб покращити життя у своїх громадах.

По-друге, молодь може ефективно організовуватись та залучати однолітків: 712 молодих людей взяли участь у семінарах на місцях. Кожен учасник форуму «DOBRE ДІЙ» залучив до молодіжної активності у середньому шість однолітків.

По-третє, молодь має свою власну думку, бачення майбутнього своїх громад та чітко визначені пріоритети: молоді люди брали активну участь у розробці стратегій ОТГ і пропонували творчі формати для донесення своїх повідомлень, наприклад, у формі відеороликів, як у Асканії-Новій на Херсонщині.

По-четверте, ОТГ варто докладати зусиль до залучення молоді та давати їм практичні завдання й інструменти, які стосуються повсякденного життя молоді у громадах.

Молоді люди отримали практичний інструмент – проект, і почали активно ними займатися. Вони вже зробили великий внесок: присвятили свій час, роботу та ідеї спільним ініціативам, і зроблять ще більше, щоб продовжувати зміни у своїх громадах. На основі цього досвіду програма «DOBRE» рекомендує усім громадам-учасницям програми розробити стратегію залучення молоді до розвитку громад, створити дорадчі молодіжні органи в ОТГ – молодіжні ради – з повноваженнями репрезентувати думку молоді при ухваленні рішень, а також виділяти фінансування з місцевого бюджету на проекти, що розробляються та виконуються молоддю.

Новий формат навчання для випускників українських шкіл дає Українська Академія Лідерства – програма особистісного та суспільного розвитку, основним елементом якої є 10-місячний формаційний курс для випускників середніх шкіл, що базується на основі цінностей та виховання лідерських якостей і навиків. Місією академії є вплив на глибинні соціальні процеси в українському суспільстві шляхом формування майбутніх лідерів. Відтак в Україні на цей час існує великий арсенал інноваційних форм

молодіжної роботи, розроблених, апробованих на практиці та впроваджених на рівні областей, багатьох міст і районів, частково навіть окремих ОТГ, що стало можливим завдяки певною мірою розвинутій організаційній інфраструктурі державних підрозділів по роботі з молоддю в складі обласних, міських і районних органів влади й місцевого самоврядування, активності вітчизняних ГО та волонтерів, грантовій підтримці закордонних донорів.

Більшість інструментів цього арсеналу, згідно з експертними оцінками, заслуговують на розвиток і поширення на всі адміністративно-територіальні одиниці країни, але подальший розвиток інновацій до належного рівня охоплення української молоді істотно гальмується ресурсними, насамперед фінансовими та матеріально-технічними обмеженнями. Отже, посилення державної підтримки розвитку інноваційних форм роботи з молоддю залишається на сьогодні одним з найактуальніших питань реалізації молодіжної політики на місцях, і так триватиме до того часу, поки новостворені ОТГ не сконцентрують достатньо власних ресурсів на цю роботу.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

3.1. Інструменти забезпечення соціалізації молоді в Україні

Проголошений Президентом України курс реформ для модернізації нашої країни вимагає чіткого бачення стратегічної перспективи України та розробки цілої низки тактичних завдань, спрямованих на реалізацію окресленої мети – утвердити національну конкурентоспроможність, забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток і високі стандарти життя громадян. В умовах стрімкої глобальної трансформації світу одними з ключових завдань державної влади у сфері внутрішньополітичної безпеки є подолання диспропорцій у соціально-гуманітарній сфері за рахунок створення економічних і соціальних умов для зростання народжуваності, обмеження відтоку населення за кордон та забезпечення відповідності ринку освітніх послуг перспективним потребам суспільства і держави у трудових ресурсах необхідної кваліфікації. В першу чергу, ці завдання стосуються саме проблем соціалізації молоді в Україні.

Відповідно до законодавства «соціальне становлення молоді - процес різнобічного включення молоді в життєдіяльність суспільства як системи, сприйняття її як елементу цієї системи» [39]. Це інтенсивний, з огляду на вік, процес сприйняття та засвоєння знань, правил та норм життя у суспільстві, пошуки відповідного до власних ідеалів місця у соціумі, адаптація до виконання у ньому певної соціальної ролі.

Численні соціопитування молоді, як правило, фіксують критичне сприйняття сучасного життя в Україні та скептичну налаштованість до можливості швидких та якісних змін власної долі. Зокрема, за висновками експертів Інституту Горшеніна, внаслідок річного міжнародного

соціологічного дослідження «Студенти – образ майбутнього» [1] головними проблемами молодих українців є труднощі у працевлаштуванні та відсутність можливостей самореалізації. Зокрема, у рейтингу нагальних проблем саме проблема працевлаштування є найбільш актуальною для нашої молоді (64,5 % опитаних). 58,4 % серед опитуваних молодих людей стурбовані поширенням у середовищі однолітків алкоголізму, на третє місце потрапила проблема наркозалежності - 43,6 %. Необхідно зауважити, що все перелічене є «верхівкою айсберга» невирішених питань, які стають на заваді успішній соціалізації молоді. Спектр їх набагато ширший, вони пов'язані між собою, стають підґрунтям для виникнення нових викликів для українського суспільства.

На початку 2011 р. «Міжнародне бюро праці» оприлюднило дані дослідження рівня безробіття у світі. На думку представників цієї організації, коли криза вражає ринок праці, особливо страждають окремі категорії населення, зокрема, молодь та жінки. Ця загальна для всіх країн світу тенденція підтверджується з 2008 р. щорічно. Зневірені та розчаровані ситуацією молоді люди залишаються поза межами ринку праці. Експерти називають цю ситуацію «бомбою сповільненої дії», бо саме ця молодь має забезпечувати фінансування пенсій та надати додаткові можливості своїм країнам подолати руйнівні наслідки світової економічної кризи. Більш того, втрачені надії на можливість побудови нормального майбуття для себе призводить до масштабних масових протестів, як це вже відбувається у Великобританії, Греції, Франції, Іспанії та низці арабських країн.

Стабільне зростання безробіття серед молоді характерне навіть для економічно розвинених країн світу. Наприклад, кількість безробітних серед молоді віком від 16 до 24 років у Великій Британії на початок 2011 р. досягла рекордної для цієї країни відмітки і склала 20,5 %. Масові заворушення, за якими з острахом спостерігав увесь світ у серпні 2011 р., виникли у тому

¹Міжнародне соціологічне дослідження «Студенти - образ майбутнього» проводилось Інститутом Горшеніна з жовтня 2010 р. до березня 2011 р. Всього відповідно до випадкової вибірки було опитано 5 155 студентів 22 вищих навчальних закладів чотирьох країн: України, Росії, Польщі, Казахстану.

числі й через скорочення допомоги з безробіття, субсидій на молодіжні центри та соціальні служби. За оцінками соціологів, майже третина учасників цих подій була саме емігрантська молодь.

За статистикою Євросоюзу безробіття серед європейської молоді у 2,4 рази вище, ніж серед дорослих категорій населення. В Україні цей показник становить - 2,3. Але інша статистика демонструє, що «Україна посідає аж ніяк не почесне друге місце в Європі за падінням зайнятості серед молоді. У період з 2007 по 2009 роки серед дорослого населення країни приріст безробітних становив 2,0 відсоткові пункти, тоді як серед молоді - 4,9 відсоткового пункту. І це при загальному зростанні рівня безробіття (за методикою Міжнародної організації праці) на 3,7 відсоткового пункту. Попереду України виявилася тільки Грузія, де молодіжне безробіття зросло на 5,5 відсоткового пункту, тоді як «доросле» - тільки на 1,3. Для порівняння, в 27 країнах Євросоюзу приріст «молодіжного» безробіття становив 4,7 відсоткового пункту, а «дорослого» - 1,5» [30]. При цьому в Україні 18,8 % українців віком від 15 до 24 років узагалі ніде не працюють і не навчаються. Водночас, тисячі молодих українців мають закінчену вищу освіту, дипломи із зазначеними престижними спеціальностями, але через недостатність знань і навичок не можуть працювати за фахом. Часто українські юнаки та дівчата полишаються за межами попиту на ринку праці у зв'язку із наполегливою вимогою роботодавців до молодих спеціалістів щодо «необхідності досвіду роботи за фахом». Занедбана останніми десятиріччями робота у напрямі профорієнтації молоді вже сьогодні гостро поставила питання про нестачу певних фахівців, наприклад медпрацівників середньої ланки, зварювальників, інженерів тощо. Натомість, наявна надмірна кількість дипломованих юристів та економістів, якість знань яких ставлять під сумнів роботодавці. У полеміці про тривалість навчання у середній школі, у щорічних проблемах зі зміною навчальних планів та програм, змінами у правилах вступу до вищих навчальних закладів (ВНЗ) майже поза увагою лишилось питання профорієнтаційного визначення, що мало б відбуватися

ще під час навчання у школі. Повернення до широко вживаної за часів існування СРСР практики так званих «учбово-виробничих комбінатів» дало б можливість старшокласникам, у разі небажання або ж неможливості з тих чи інших причин навчатись у ВНЗ, вже по закінченні середньоосвітнього закладу мати професію, яка була б затребувана на ринку праці, приносила користь і суспільству, і молодій людині.

Станом на сьогоднішній день кількість задоволених системою освіти в Україні залишається у порівнянні з іншими країнами світу рекордно низькою. Частка у процентному відношенні респондентів, що відповіли «так» на питання Всесвітнього опитування Міжнародного дослідницького центру Геллапа «Чи задоволені Ви якістю системи освіти та школами в місті чи районі, де Ви живете?» склала лише 38 % в Україні, у порівнянні з 57 % у Білоруси, 42 % - у Росії, 70 % - у США, 71 % - в Канаді, 59 % - у Німеччині, 53 % - в Японії, 70 % - у Франції, 70 % - у Великобританії, 66 % - у Польщі. Слід зауважити, що проблеми з якістю освіти – наріжним каменем вітчизняної освіти – починаються, безумовно, із шкільної лави. Так, за результатами опитування методистів суспільно-гуманітарного та природничо-математичного напрямку навчання, проведеного Центром освітнього моніторингу, 70,2 % опитаних вважають стан загальної шкільної освіти в Україні досить невисоким (при цьому 1,6 % респондентів назвали його низьким, а 7,2 % не спромоглись оцінити якість знань, що їх отримують українські школярі). Тих, хто вважає, що українські школи відповідають рівню розвинених країн, усього 19,2 %. Важливим критерієм оцінки якості освіти в Україні респонденти визначили результати Зовнішнього незалежного оцінювання, хоч щодо якості самого тестування школярів в країні ведуться дискусії не один рік.

Законодавчо невпорядкованою є до цього часу сфера державного управління освітою. Як наслідок, неефективне використання навіть наявних обмежених бюджетних ресурсів призвели, наприклад, до того, що в умовах фінансування основних науково-технічних закладів за остаточним

принципом, їх науковий «багаж» на 90 % складається з розробок 70-80-х років минулого століття. Застаріла експериментально-лабораторна база, відсутність сучасних інструментів для нових наукових розробок – у переважній більшості випадків характерні ознаки українських технічних вищих навчальних закладів, що стає на заваді інноваційного розвитку держави, особливо гостро необхідного в посткризовий період, а тим більше в очікуванні другої хвилі світової фінансово-економічної кризи.

Невирішене питання фінансової автономії ВНЗ перешкоджає поліпшенню якості надання освітніх послуг, незважаючи на щорічне зростання плати за навчання. Більш того, політична складова у вирішенні питання про розподіл місць на навчання бюджетним коштом у 2011 р. стала приводом для студентських протестів. Непрозорий підхід до розподілу за ВНЗ бюджетних місць порушує соціальні гарантії молоді на отримання освіти, знижує можливість залучення талановитих юнаків та дівчат до якісної освіти в Україні в той час, коли навчання у британських університетах стає дешевшим (за матеріалами часопису «Guardian», з цього року щонайменше 12 вищих навчальних закладів Великої Британії планують суттєво зменшити вартість навчання для студентів) [52]. Українські спеціалісти, що аналізували систему фінансування освіти, зокрема на прикладі Донецької області, дійшли висновку, що при поступовому збільшенні бюджетних витрат на освіту ефективність їх використання залишається дуже низькою: рівень забезпечення шкіл сучасними засобами навчання становить всього 29,3 %, більше 70 % коштів використовуються в основному на сплату за комунальні послуги, а зовсім не на підвищення якості освіти. Приблизно така ж, за небагатьма виключеннями, ситуація і у ВНЗ [53]. У Бюджетному кодексі України зазначається, що «бюджетна установа - ... установа..., яка повністю утримується за рахунок відповідного державного або місцевого бюджетів». На практиці статус бюджетної установи значно обмежує можливості ВНЗ у використанні залучених фінансових ресурсів. Небюджетні джерела фінансування, що залучаються ВНЗ, мають входити до складу кошторису та

не можуть використовуватися навчальною установою самостійно. У керівників ВНЗ відсутня можливість навіть збільшити суму невисокої заробітної плати своїх працівників на законних підставах, що, в свою чергу, впливає на низький рівень конкуренції серед викладацького складу, спонукає до корупційних дій.

Слід зазначити, що «лихоманка» нововведень у сфері освіти, що триває багато років, все ж не змогла звести нанівець надбання вітчизняної освіти. У 20-му виданні Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй – Доповіді про розвиток людини 2010 «Реальне багатство народів: шлях до розвитку людини» Україна за індексом освіти займає 18-е місце (0,795) та випереджає такі країни як Іспанія (22-е місце, індекс 0,781), Велика Британія (24-е місце, індекс освіти 0,766), Франція (27-е місце; 0,751), Польща (30-е; 0,728), Італія (32-е; 0,706), Білорусь (35-е; 0,683), Португалія (41-е; 0,670), Росія (53-е; 0,631). Індекс освіти у світі - 0,436, тобто Україна його перевищує в 1,8 рази [6]. При цьому відсутність на державному рівні системи розподілу молоді за робочими місцями після закінчення навчання призвела до ситуації, коли велика кількість носіїв інноваційного потенціалу – спеціалістів, на підготовку яких держава витратила величезні кошти, не знаходять собі застосування у власній країні. Лише 29,1 % українських студентів влаштовує життя в Україні, 16,2 % опитаних воліють жити в США, 15,6 % - у Великобританії. Дані міжнародного дослідження, проведеного німецькою транснаціональною дослідницькою групою GfK при центрі Геллапа, свідчать, що навіть в розвинутих країнах кожний четвертий працюючий готовий покинути власну країну у разі можливості отримати кращу роботу, кожний четвертий планує змінити роботу найближчого року [2]. Результати дослідження дають можливість дійти висновку, що країни, які ще не оговтались від першої хвилі фінансово-економічної кризи, серед них і Україна, можуть позбутись великої частини перспективної робочої сили.

²У ході дослідження було опитано 30 556 працюючих дорослих з 29 країн Європи та Америки. Дані урахували демографічну складову (галузь, вік, стать) кожної країни. Дослідження проводилось з 08.02.2011 р. до 04.04.2011 р. за допомогою он-лайн, телефону та особистих опитувань.

Саме молоді кваліфіковані працівники найчастіше прагнуть до самореалізації поза межами власної країни: 41 % працівників у віці 18-29 років визнали, що готові емігрувати заради добре оплачуваної роботи, серед працівників з вищою освітою готові до переїзду 32 %, а серед працівників із науковим ступенем таких щебільше – 37 %. (Серед робітників із середньою освітою таких 22 %). Тобто існує висока вірогідність, що вже протягом наступного року активізується процес «відтоку» висококваліфікованих кадрів за кордон.

Натомість, і в Європі, і у США, а особливо у країнах азіатського регіону добре розуміють, що економічне відновлення неможливе без залучення працівників з великими здібностями та потенціалом. За прогнозами, зробленими аналітиками часопису «The Economist», локомотивом оновлення економіки стане наука та наукове виробництво, і тому попит на вчених буде швидко зростати. Згідно з даними доповіді Інституту Брукінгса, за наступні 5-6 років частка науково-дослідних та конструкторських робіт в більшості галузей промисловості збільшиться на 30 %. Показовим є те, що у США останнім часом знову повернулись до розгляду питання про послаблення міграційного законодавства з метою забезпечення країни необхідними людськими ресурсами. Зокрема, дирекція найбільшого приладобудівного конгломерату Америки General Electric звернулася до уряду з проханням послабити візові обмеження для міграції наукових працівників, необхідних для забезпечення зростання цієї компанії. У США оперативно визначаються із напрямками, які є пріоритетом державного розвитку, та закликають модернізувати систему видачі віз та дозволів на працевлаштування для висококваліфікованих працівників, зокрема давати дозвіл на працевлаштування в країні випускникам ВНЗ в галузі природничих наук автоматично.

Китай ще активніше просуває ідею залучення науки до економічного розвитку. Найновіше устаткування та висока заробітна плата є важливим підґрунтям для наукових пошуків та відкриттів, результатом яких стало друге місце КНР у світі за кількістю зареєстрованих патентів. А близько

20 тисяч найталановитіших студентів щороку отримують можливість навчатися в найкращих університетах світу державним коштом з умовою обов'язкового повернення до власної країни.

За прогнозами аналітиків Міжнародної Організації Праці (МОП), за 2009-2010 роки Україну покинуло на 5 % менше науковців, ніж за 2008 рік, але в 2011 році ця цифра може збільшитися до 8 % [11]. Проте існує більш важлива та небезпечна тенденція. За даними МОП, за наступні 5-10 років країни СНД можуть втратити 30-40 % талановитих студентів, лише 2010 року з країн СНД за кордон за програмами грантів та стипендій виїхало на третину більше студентів та аспірантів, ніж у попередні роки (бюджет США на 2011 р. передбачає виділення 11 мільярдів доларів для студентів, зацікавлених продовжувати працювати в країні). До цієї проблеми є дотичною проблема дітей трудових мігрантів. Зокрема, переважна більшість експертів звертає увагу на негативні наслідки для дітей виїзду батьків за кордон. Через послаблення контролю з боку сім'ї, психологічну травму, якої зазнають діти батьків-«заробітчани» існує висока ймовірність втягнення таких дітей до алкоголізму, наркоманії, бродяжництва та злочинної діяльності.

Особливої уваги заслуговує проблема стабільного зростання безробіття, що завжди супроводжується швидким підвищенням рівня підліткової злочинності. Статистика свідчить, що підліткова злочинність активно прогресує та «омолоджується». За даними МВС України, «неповнолітні в 2009-2010 навчальному році скоїли на 20,6 % злочинів більше, ніж у минулому. Найтривожніша ситуація - у Донецькій, Запорізькій, Сумській областях та АР Крим. Зросла на 29 % кількість злочинів, скоєних неповнолітніми повторно» [50]. До 62 % усіх злочинів скоєні саме 16-17-річними молодими людьми. На думку фахівців з кримінології, за останні 20 років злочинність «помолодшала» у середньому на 2-3 роки. Основними чинниками скоєння правопорушень підлітками є погіршення загальної соціальної ситуації в Україні (серед злочинів, скоєних дітьми, переважають злочини майнового характеру, які становлять близько 70 % від загальної

кількості зазначеної категорії злочинів), незайнятість підлітків у позашкільний час, загальне зниження моральних стандартів, широке розповсюдження у мас-медіа продукції, що містить елементи агресії та насильства.

Пошук можливості самореалізації, вікова потреба підлітків і юнаків у відособленні, що проявляється у прагненні до самостійності, стає підґрунтям для формування серед молоді малих соціальних груп. Неформальні групи істотно впливають на свідомість молоді, відвойовуючи першість в інших інститутів соціалізації. Деякі з них націлені на реалізацію так званої «агресивної самодіяльності» (спортивні фанати, екстремістські, зокрема, неонацистські групи). Їх ідейна спрямованість ґрунтується на найбільш примітивних уявленнях про ієрархію цінностей, заснованих на культурі сили. Цей рух створює серйозну загрозу для суспільства.

Мотивація протиправної поведінки неповнолітніх має суттєву специфіку стосовно аналогічної мотивації дорослих. Своєрідність її особливостей характеризується значущістю таких соціально-психологічних явищ як навіювання і наслідування [25]. Тому одним з важливих факторів зростання злочинності серед молоді можна вважати захоплення Інтернетом. Статистика щодо відвідування дітьми та підлітками порносайтів та сайтів, що містять інформацію про насильство, в Україні не ведеться. Але, за даними, оприлюдненими уповноваженим при Президентові РФ з прав дитини П. Астаховим, 39 % дітей Росії відвідують порносайти, 19 % спостерігають сцени насильства, 16 % захоплюється азартними іграми. Хоча б одного разу зазнали сексуальних домагань у мережі 44 % дітей. За даними МВС РФ кількість сайтів з дитячою порнографією збільшилась майже на третину, а обсяг контенту зріс в 25 разів [54]. Зважаючи на близькість культур наших країн, можна зробити висновок, що в межах похибки ці цифри характеризуватимуть стан справ і у нашій країні.

На цьому тлі кричущою для українського суспільства залишається проблема суїцидальної поведінки серед молоді. Хронічна відсутність грошей

і роботи, втрата соціальних зв'язків і професійних перспектив, страх перед майбутнім, депресія, самотність, алкоголізм, наркоманія, невдачі у навчанні, конфлікти із родичами та однолітками, розчарування у коханні і, як наслідок, втрата сенсу життя – основні чинники зростання кількості самогубств серед української молоді. За даними досліджень, проведених в Україні, високий рівень суїцидального ризику мають студенти та учні коледжів, старших класів школи (зокрема, це стосується нелетальних суїцидальних спроб та формування еквівалентних форм саморуйнуючої поведінки, насамперед, наркотичної залежності), що найчастіше обумовлено психологічними проблемами батьків та неадекватними формами виховання дітей і підлітків, а також недостатністю профілактичної роботи серед молоді [36].

Сучасні умови, в яких українські молоді громадяни будують свої долі, навіть у порівнянні із старшими поколіннями можна назвати екстремальними. Криза самовизначення у молодіжному середовищі та неможливість самореалізації може мати для держави та українського суспільства незворотні наслідки. Запобігти цьому можливо завдяки постійній увазі до проблем молоді з боку держави. На нашу думку, вкрай актуальною була б реалізація таких кроків:

1. Прискорити прийняття нових редакцій законів «Про освіту», «Про вищу освіту», законодавчо закріпивши в них конкретизацію компетенції органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері соціального становлення та розвитку молоді.

2. Забезпечити спільними зусиллями Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та Державної служби зайнятості України відродження системи розподілу молоді за робочими місцями після закінчення навчання або ж під час навчання (так зване стажування або практика). Обов'язковою частиною професійної підготовки фахівців мають стати програми праці учнів старших класів та студентів на умовах часткової зайнятості, розроблені із підприємствами, що планують набір молодих спеціалістів (з метою заохочення потенційних роботодавців можливе

надання їх підприємствам певних пільг). Заохочувати на державному рівні провідні галузеві підприємства виділяти іменні стипендії та гранти для талановитих студентів, які після закінчення навчання у ВНЗ підуть працювати саме до них. Ввести додаткову оплату працівникам підприємств за виконання функції наставників.

3. З метою підвищення ефективності фінансового менеджменту у галузі освіти профільному міністерству необхідно вести професійну роботу з налагодження конструктивного діалогу з громадськими студентськими та молодіжними організаціями. Покращити механізм розподілу коштів на підготовку студентів-бюджетників для ВНЗ. Недолугий фінансовий менеджмент в освіті може призвести до руйнації наукових шкіл. Розподіл державних коштів мав би відбуватися на користь найкращих ВНЗ, які дають якісну освіту на основі відкритого конкурсу.

4. Визначати державними замовниками на підготовку кадрів для тієї або іншої галузі галузеві міністерства. Наприклад, Міністерство юстиції повинно визначатись із потребою всіх державних установ у фахівцях відповідного напрямку і стати єдиним державним замовником на їхню підготовку, Міністерство охорони здоров'я - на підготовку медичних працівників тощо. Розміщення держзамовлення повинне здійснюватися серед вузів, незалежно від відомчого підпорядкування й форми власності, що дасть можливість значно підвищити рівень ефективності й прозорості використання бюджетних коштів.

5. Здійснити термінову модернізацію кваліфікаційних стандартів відповідно до європейських вимог та якісне оновлення класифікатора професій. Розробка та впровадження програм зайнятості, перекваліфікації молодих працівників на загальнодержавному, місцевому рівнях.

6. Забезпечити прийняття законопроекту «Про особливості державної підтримки забезпечення молоді житлом» на основі широкого громадського обговорення.

7. Створити належні умови для забезпечення змістовного дозвілля та зайнятості дітей та учнівської молоді у позаурочний час шляхом створення умов для здобуття позашкільної освіти, розвитку мережі гуртків, спортивних секцій у навчальних закладах на безоплатній основі. Ввести до шкільної програми в рамках курсу «Безпека життєдіяльності» уроки медіа-безпеки та створити за прикладом інших країн «телефон довіри» для дітей та молоді.

8. Розробити Національну програму превенції саморуйнівної поведінки на виконання Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» (Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.02 р. № 14), де в окремому розділі визначено заходи, спрямовані на запобігання зростанню самогубств в Україні, та Європейської декларації з охорони психічного здоров'я, що була прийнята на Європейській конференції ВООЗ на рівні міністрів охорони здоров'я у Гельсінкі (Фінляндія, 12-15 січня 2005 р.; EUR/04/5047810/6 від 14 січня 2005 р. № 52670) за участю посадовців Міністерства охорони здоров'я України.

9. Широко залучати ЗМІ до запобігання злочинності серед неповнолітніх, пропаганди здорового способу життя, поваги до загальнолюдських цінностей, а також підвищення рівня правової культури. Державна переорієнтація ЗМІ, насамперед телебачення, з акцентування на продукцію, що містить елементи агресії та насильства, на пропаганду кращих зразків національно-культурного і мистецького здобутку.

3.2. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації

Впровадження ефективної та цілеспрямованої молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації можливе лише за умови об'єднання зусиль і координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та молодіжного представництва [34].

При цьому важливо керуватися цілою низкою принципів, серед яких головними є такі:

1. Молодіжна цільова група не є гомогенною, тому при плануванні і реалізації будь-яких заходів і дій необхідно виходити з фактичної ситуації і потреб конкретних молодих людей, а також враховувати особливості, зумовлені статтю, національністю, культурою, станом здоров'я, місцем проживання, соціально-економічним становищем тощо.

2. Всі заходи молодіжної роботи підтримують цінності і установки, що сприяють здоров'ю та здоровому способу життя молоді. Це передбачає послідовний розвиток компетенцій і засобів праці працівників молодіжної сфери з акцентом на заснований на знаннях підхід до цільових груп, курсів навчання, засобів праці та формами втручання.

3. Молодіжна сфера сприяє інтеграції суспільства, включаючи розвиток рівноправності і запобігання дискримінації, а також турботі про навколишнє середовище.

4. При плануванні і реалізації заходів молодіжної політики та молодіжної роботи важливо допомагати молоді розвинути впевненість в собі і потенціал для успіху в різних важливих сферах життя, таких як навчання, ринок праці, сімейні відносини та ін. Труднощі, які відчуються молодого людиною, необхідно помічати на ранньому етапі і, при необхідності, молодій людині потрібно надати необхідну професійну допомогу.

5. Молодіжна сфера є частиною існуючого співробітництва між різними сферами, що торкаються життя молоді. За необхідності слід ініціювати системну співпрацю і підтримувати її ефективність.

Міністерством молоді та спорту разом із представниками державного та громадського секторів, місцевого самоврядування, експертами, молодіжними лідерами розроблено модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації, яка була схвалена на засіданні колегії Мінмолодьспорту 21 грудня 2017 року.

Модель формує новий підхід організації діяльності – від "роботи з молоддю" до "молодіжної участі" та ґрунтується на міжсекторальній взаємодії і координації зусиль усіх зацікавлених сторін, враховує територіальні особливості молодіжної роботи відповідно конкретних потреб молоді.

Таким чином, на національному рівні центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування молодіжної політики та її реалізацію, є Міністерство молоді та спорту, яке в умовах децентралізації має виконувати такі функції:

- нормативно-правове забезпечення;

- формування стратегії розвитку та пріоритетних напрямів молодіжної політики, зокрема виховання свідомої й відповідальної молоді;

- забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних працівників;

- методична підтримка, зокрема з урахуванням міжнародного досвіду та найкращих практик;

- фінансування або сприяння в залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проектів, конкурсів тощо.

Регіональний рівень має відповідати за реалізацію молодіжної політики в рамках підходів, запропонованих на національному рівні, зокрема в межах Державної програми "Молодь України". На своєму рівні також можуть бути розроблені та ухвалені регіональні програми, орієнтовані на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей.

Місцевий рівень характеризується тим, що децентралізація передбачає збільшення відповідальності на місцях, перегляд можливостей для реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, відповідно функцій основних гравців.

Відтак пропонується структурно-функціональна модель реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ, яка враховує міжсекторальну взаємодію та координацію зусиль усіх заінтересованих сторін, з огляду на стратегічні напрями державної молодіжної політики, так і особливості ОТГ, що

визначаються конкретними потребами молоді, залежно від основного типу громади (сільська, селищна або міська ОТГ). Запропонована модель зосереджує увагу на тому, що молодіжна політика все одно інтегрує в собі усі інші сфери відповідальності по роботі з молоддю: освіта, працевлаштування та ринок праці, культурний розвиток, соціальний захист тощо та передбачає використання існуючої структури і формування нової, якщо її немає, з урахуванням функцій різних відповідальних суб'єктів на місцевому рівні.

Для ефективної реалізації молодіжної політики на рівні громади важливо передбачити:

- необхідну інфраструктуру молодіжної політики, у тому числі здійснення її організаційного та фінансового забезпечення;

- забезпечення діяльності молодіжних центрів і молодіжних працівників;

- сприяння формуванню та розвитку інститутів громадянського суспільства;

- налагодження міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії у молодіжній роботі;

- здійснення оцінки ефективності молодіжної роботи на рівні громади (відповідно до розроблених показників) і звітування перед громадою про стан роботи з молоддю;

- забезпечення умов молодіжної участі та молодіжного громадського контролю.

Важливим на сьогодні є не тільки забезпечення координації молодіжної роботи, але й активне залучення молоді до життя місцевих громад.

Для представників ОТГ, які безпосередньо займаються роботою з молоддю, відправною точкою у цьому процесі є визначення кількісних, вікових та інших характеристик цільової групи й оцінка її потреб. Результати оцінки дають можливість виділити молодіжну політику в окремий напрям стратегії розвитку ОТГ як на етапі формування такої стратегії, так і шляхом імплементації у вже існуючу стратегію.

Виокремлення молодіжної політики в напрям роботи виконавчих органів ОТГ також передбачає реалізацію наступного кроку – бюджетування такої діяльності (залучення не тільки бюджетних коштів, але й донорських коштів, коштів представників бізнесу).

Забезпечення координації молодіжної роботи та активного залучення молоді до життя місцевих громад можливе за умови формування молодіжної інфраструктури в об'єднаних територіальних громадах, що передбачає підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів/молодіжних просторів (на рівні спроможних ОТГ) та запровадження діяльності молодіжних працівників (на рівні сільських та селищних ОТГ).

Основним кроком, що підтвердить спроможність громади ефективно реалізувати молодіжну політику, є створення молодіжного центру/молодіжного простору, що зосереджував би необхідні для молоді послуги, можливості проведення вільного часу та всебічного розвитку.

Координаційний орган такого центру/простору може бути комунальною установою, приватною структурою, громадським об'єднанням, але коло функцій одне й те саме. Створення такого молодіжного простору/молодіжного центру може відбуватися на базі об'єктів існуючої молодіжної інфраструктури, які не використовуються або мало використовуються населенням ОТГ. Такий простір/центр може діяти у будь-яких наявних у населеному пункті об'єктах: клуб, бібліотека, виконком, загальноосвітній навчальний заклад, спортивні заклади, центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо. Водночас досвід діяльності молодіжних центрів в Україні показує, що окреме приміщення, розташоване у доступному та досяжному для молоді місці, є однією з умов ефективної роботи молодіжного центру.

Молодіжний центр/молодіжний простір є осередком практичної роботи з молоддю та об'єднання суспільно активної молоді. Напрями роботи центру формуються відповідно до потреб та інтересів молоді населеного пункту.

Потрібно зробити наголос на тому, що молодіжний простір громади має стати не тільки місцем надання певного набору послуг, але й первинним осередком громадянської активності молоді, приміром, через механізм створення молодіжного консультативно-дорадчого органу (наприклад, молодіжна рада) ОТГ серед громадських активістів, представників молодіжних громадських об'єднань.

Важливим аспектом у процесі запровадження нової моделі реалізації молодіжної політики на рівні громад є створення дієвої системи збору, обробки й реагування на запити та місцеві молодіжні ініціативи. Запити формуються на рівні виконавчих органів ОТГ спільно з громадськістю.

Таким чином, молодіжна політика в умовах децентралізації орієнтована на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в громадах, а пріоритетними напрями її реалізації є фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури і залучення молоді до процесу розроблення й ухвалення рішень та контролю за їх виконанням.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі наведено теоретичне узагальнення і варіанти вирішення проблеми, що полягають у формуванні напрямів забезпечення розвитку молодіжної політики в Україні. За наслідками виконаного дослідження можна сформулювати такі основні висновки.

1. На нашу думку, молодіжну політику доцільно трактувати як діяльність держави, політичних партій, громадських об'єднань та інших суб'єктів суспільних відносин, що має на меті певним чином впливати на соціалізацію та соціальний розвиток молоді та, як наслідок цього, на майбутній стан суспільства.

До пріоритетних напрямів у сфері молодіжної політики доцільно віднести: освіту, зайнятість, голод і злидні, питання охорони здоров'я, навколишнє середовище, зловживання наркотичними речовинами, злочинність серед неповнолітніх, організація дозвілля, становище дівчаток і молодих жінок, повноцінну участь молоді в житті суспільства і в прийнятті рішень. Підхід до роботи з дітьми та молоддю, заснований на визнанні їх прав, переслідує чотири головні цілі: 1. Забезпечити участь дітей та молоді в процесі прийняття рішень, які здатні вплинути на їхнє життя. 2. Надати їм доступ до основних послуг і можливостей для розвитку. 3. Створити сприятливі, що захищають і безпечні умови для їх проживання. 4. Забезпечити повне розвиток їх здібностей і талантів. В цей час точних вікових меж категорії «молодь» немає. У різних країнах значення мають не тільки вікові рамки, але набір індивідуальних або групових характеристик. За версією ООН, молодь - особи віком 15-24 років.

2. Молодіжна політика зарубіжних країн почала формуватися формувалась у декілька етапів: 1) 50-ті роки ХХ ст. - період «природного патерналізму». Держава і суспільство демонструють консервативний підхід, молодь не розглядається як особлива група зі своїми специфічними потребами. Рішенням проблем молодого покоління в основному займаються

благодійні, соціальні та релігійні служби, організовані добровольцями; 2) 60-ті роки - період неоконсервативного сприйняття молоді, що характеризується гаслом «Молодь - страшна загроза (громадським засадам)», який відображає межпоколенческого конфлікт. З'являються державні соціальні служби, орієнтовані на проблеми молоді. Проте це модель «локальної державної молодіжної політики», тобто зусилля спрямовуються на вирішення проблем окремих груп молоді, в основному маргінальних (молодь «групи ризику»); 3) 70-ті роки - період становлення демократичних засад в молодіжній політиці. «Молодь - Велика надія (суспільства і держави)». З'являється розгорнута інфраструктура послуг для різних категорій молоді, в тому числі надаються державою. І сама молодь стає не тільки об'єктом, а й суб'єктом молодіжної політики; 4) З початку 80-х до середини 90-х остаточно сформований демократичний підхід до оцінки місця і ролі молоді в суспільстві: «молодь - це просто молодь». Розвиток інститутів громадянського суспільства витісняє державу як регулятор молодіжної політики. Молоді люди самі формують і реалізують її. Зусилля державних і недержавних соціальних служб націлені на допомогу не тільки молоді «групи ризику», але в першу чергу на ті категорії молоді, які орієнтовані на активну працю, навчання, професійний зріст; 5) З кінця 90-х років і по теперішній час формується планетарний підхід до реалізації молодіжної політики, спрямований на активну соціалізацію та об'єднання зусиль молоді різних країн і регіонів у вирішенні глобальних проблем сучасності разом з представниками інших соціальних груп.

3. За офіційними даними Державної служби статистики України, станом на 01.01.2017 р. в країні проживало 11530224 осіб у віці від 14 до 35 р. (27,1% від усього населення), з них понад дві третини (69%) – міські мешканці. У цьому віці ще спостерігається переважання чисельності молодих чоловіків, яких майже на 238 тис.більше, ніж молодих жінок. Проте не можна обмежуватися лише кількісними характеристиками молодого населення. У сучасному світі, з визнаним пріоритетом людського капіталу для сталого

розвитку, великого значення набуває оцінка й аналіз якісних ознак (стан здоров'я (фізичного, психічного, соціального), освітній рівень, працевлаштування, підприємницька активність тощо).

4. В Україні на цей час існує великий арсенал інноваційних форм молодіжної роботи, розроблених, апробованих на практиці та впроваджених на рівні областей, багатьох міст і районів, частково навіть окремих ОТГ, що стало можливим завдяки певною мірою розвинутій організаційній інфраструктурі державних підрозділів по роботі з молоддю в складі обласних, міських і районних органів влади й місцевого самоврядування, активності вітчизняних громадських організацій та волонтерів, грантовій підтримці закордонних донорів. Більшість інструментів цього арсеналу заслуговує на розвиток і поширення, але подальший розвиток інновацій до належного рівня охоплення української молоді істотно гальмується ресурсними, насамперед фінансовими та матеріально-технічними обмеженнями. Отже, посилення державної підтримки розвитку інноваційних форм роботи з молоддю залишається на сьогодні одним з найактуальніших питань реалізації молодіжної політики на місцях, і так триватиме до того часу, поки новостворені ОТГ не сконцентрують достатньо власних ресурсів на цю роботу.

5. Соціальне становлення молоді - процес різнобічного включення молоді в життєдіяльність суспільства як системи, сприйняття її як елементу цієї системи. Це інтенсивний, з огляду на вік, процес сприйняття та засвоєння знань, правил та норм життя у суспільстві, пошуки відповідного до власних ідеалів місця у соціумі, адаптація до виконання у ньому певної соціальної ролі.

Успішна модернізація країни знаходиться в прямій залежності від успіху реалізації державної молодіжної політики, оскільки саме молодь є соціальною базою майбутніх змін. Тотальний патерналізм, який дістався у спадок від колишньої адміністративно-командної системи, наклав свій відбиток на суспільну свідомість, і сьогодні патерналістські встановлення не

викорінені, що, безумовно, впливає на досягнення позитивних зрушень в процесі перетворення молоді в активного суб'єкта суспільного життя. Державна політика підтримки соціально незахищених верств населення, до яких відноситься молодь, повинна реалізовуватися з урахуванням особливостей кожної цієї групи. Роль держави в процесі реалізації молодіжної політики є визначальною, оскільки на органи державної влади покладено велику кількість різнобічних функцій: розробку необхідного законодавства, впровадження новітніх технологій роботи з молоддю через мережу державних установ освітнього, соціального і культурно-мистецького характеру, підготовку і залучення фахівців, створення сприятливого середовища. Але всі ці дії не матимуть успіху, якщо головний об'єкт впливу - молодь - буде залишатися на рівні пасивного спостерігача.

Молодіжна політика - дуже динамічна система, яка змінюється як під впливом зовнішніх факторів (соціально-економічних, політичних змін і тому подібних), так і внутрішніх (зміна цінностей, інтересів, орієнтирів самої молоді). Це, безперечно, має впливати на реалізацію державної молодіжної політики в напрямку підвищення мобільності. Кожне молоде покоління має свої характерні особливості, потреби та, відповідно, потребує постійної переорієнтації уваги держави. Державну молодіжну політику не можна реалізувати раз і назавжди - це повинна бути постійна і системна діяльність держави.

б. В умовах децентралізації запорукою збереження й нагромадження людського потенціалу ОТГ як основи її соціально-економічного розвитку є наявність у громаді умов для самореалізації молоді. Це потребує визначення сучасного європейського принципу молодіжної участі в житті громади одним із пріоритетних напрямів роботи місцевої влади, реалізація якого на практиці передбачає наявність в ОТГ достатніх ресурсів і повноважень для розв'язання місцевих молодіжних проблем у ключових сферах (зокрема ефективного управління системою освіти згідно з місцевими потребами, коли в сучасних умовах серед молоді зменшується престижність вищої освіти, а її

найвищий рівень не дає гарантій успіху в професійній самореалізації на ринку праці; охорони здоров'я; сприяння належному працевлаштуванню, оскільки обмеженість доходів після закінчення навчання спричиняє невдалий початок трудового життя, коли молодь змушена погоджуватися на роботу, яка не відповідає її потребам і професійній підготовці; житла; соціальних послуг тощо) і координації виконавчими органами ОТГ міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії в інтересах молоді (у тому числі посилення ролі керівників органів місцевого самоврядування щодо координації та співробітництва представників різних галузей та секторів), а також підтримку наявних та розвиток нових складових молодіжної інфраструктури (молодіжних центрів, підрозділів адміністративно-організаційної та осередків практичної роботи).

Місцеві органи влади, які є найближчими до молоді, відіграють дуже важливу роль у сприянні участі молоді. При цьому вони можуть забезпечити для молоді можливість не тільки познайомитися з принципами демократії та громадянства, але й практикувати їх. Проте участь молоді в житті суспільства не обмежується лише формуванням активних громадян і побудовою демократії в майбутньому. Дуже важливо, щоб молоді люди усвідомлювали, що вони можуть впливати та формувати рішення і дії, коли вони молоді, а не тільки на більш пізньому етапі життя. Якщо місцеві органи влади підтримують і заохочують участь молоді, вони також сприяють її соціальній інтеграції, допомагаючи не тільки впоратися з проблемами й труднощами, але й з викликами сучасного суспільства. Водночас для успішної, стабільної й осмисленої участі молоді у місцевому та регіональному житті необхідно більше, ніж розвиток або реорганізація політичних чи адміністративних систем.

Будь-яка політика та заходи, покликані активізувати участь молоді, повинні забезпечувати, щоб середовище поважало молодих людей, а також враховувати різні потреби, обставини та сподівання молоді. Найбільш затребуваними, на думку молоді, як на рівні країни, так і на рівні окремого

населеного пункту, такі напрями державної молодіжної політики, як підтримка талановитої молоді, популяризація здорового способу життя та сприяння забезпеченню житлом. Щодо втілення проектів з розвитку території – нині молодь робить акцент на питаннях, які безпосередньо стосуються життєздатності громади (ремонт доріг і тротуарів, відкриття/реконструкція лікарень і амбулаторій), але бачимо, що у найближчій перспективі (через 3 роки) для неї є важливим відкриття/реконструкція/ремонт об'єктів гуманітарної сфери (спортивних закладів і центрів, спортивних майданчиків, установ, що працюють з молоддю (молодіжних центрів), закладів культури).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Youth Bank – Молодіжний банк ініціатив. URL: <http://ednannia.ua/our-programs-and-activities/pidtrymuemo-lokalnu-filantropiiu/166-fondu-hromad/8610-molodizhni-banki>
2. Артеменко І. В. Взаємодія суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики в Україні: вибір моделі. *Аспекти публічного управління*. 2017. Т. 5, № 1-2. С. 19-25.
3. Васильєв А. О. Організаційно-функціональний механізм реалізації державної молодіжної політики в Україні: основні напрями вдосконалення. *Державне будівництво*. 2019. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2019_1_16
4. Васильєв А. О. Організаційно-функціональний механізм реалізації державної молодіжної політики в Україні: основні напрями вдосконалення. *Державне будівництво*. 2019. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2019_1_16
5. Веб-сайт U-Report: <http://ukraine.ureport.in/about/> та адреса FB: <https://www.facebook.com/ureportukraine>.
6. Вітренко Ю. Если мы такие образованные, то почему такие бедные? Реформирование системы образования: взгляд экономиста. *«Дзеркало тижня. Україна»* № 3. 28 січня 2011.
7. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ : Наукова Думка, 1993. 236 с.
8. Головатий М.Ф. Соціологія молоді: курс лекцій. К. : МАУП, 2006. 2-ге вид., переробл. і допов. 304 с.
9. Гринчишин С. С. Реформування молодіжної політики України на основі європейського досвіду. *Економіка та держава. Серія: Державне управління*. 2019. № 3. С. 23-26.
10. Гринчишин С. С. Реформування молодіжної політики України на основі європейського досвіду. *Економіка та держава. Серія: Державне управління*. 2019. № 3. С. 23-26.

- 11.Доповідь МОП «Гідна праця: профіль України». Режим електронного доступуhttp://www.fpsu.org.ua/images/urainienne_lr.pdf
- 12.Жорова І. Я. Модель формування готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями. *Педагогічний альманах*. 2015. Вип. 28. С. 206-212.
- 13.Жорова І. Я. Структура готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями. *Педагогічний альманах*. 2015. Вип. 27. С. 213-217.
- 14.Заболотна Н. Молодіжні громадські організації в Україні: генеза наукової думки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. Вип. 4. С. 20-22.
- 15.Зеленкова М.М. Молодежная политика в России и зарубежных странах. *Современные проблемы науки и образования*. 2012. №6. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1076100.pdf>
- 16.Зырянова А.И., Никифорова Л.Е. Сущность понятий «молодежь» и «молодежная политика» в контексте теории публичного управления. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suschnost-ponyatiy-molodezh-i-molodezhnaya-politika-v-kontekste-teorii-publichnogo-upravleniya>
- 17.Ильинский ИМ. Молодёжь и молодёжная политика. *Философия. История. Теория*. М. : Голос, 2001. 696 с.
- 18.Карпенко А. В. Проблеми та напрямки розвитку молодіжної політики в Україні. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2013. № 3. С. 24-28.
- 19.Кормич Л. І. Соціальні пріоритети молодіжної політики України в світлі євроінтеграційних процесів. *Актуальні проблеми політики*. 2019. Вип. 64. С. 78-92.
- 20.Кожушко Н. І. Комплексний механізм реалізації державної молодіжної політики: інноваційний та модернізаційний потенціал. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 3. С. 43-50.

21. Коляда Н. М. Новітні підходи до молодіжної роботи як до стратегічного напрямку соціальної політики в Україні. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 79(2). С. 210-214.
22. Коношко Л.В. Зарубежный опыт в сфере реализации молодежной политики URL:
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1076100.pdf>
23. Конюх Я. О. Молодіжні еліти як суб'єкт формування державної політики. *Економіка та держава. Серія: Державне управління*. 2019. № 4. С. 50-54.
24. Лоцихін О.М. Конституція України та принципи соціальної держави. Основоположні принципи права як його ціннісні виміри. *Науково-практичний юридичний журнал. Випуск 3*. К : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. С. 72-76.
25. Миньковский Г.М., Тузов А.П. Профилактика правонарушений среди несовершеннолетних. К., 1987. С. 43-44
26. Мунтян В. В. Державні цільові програми як інструмент фінансування молодіжної політики в Україні. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 6(2). С. 127-131.
27. Молодежная политика: европейский опыт. Доклад Института Европы РАН. М., 2015. URL:
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1076100.pdf>
28. Мотречко В. Механізми впровадження молодіжної політики на регіональному та місцевому рівні в Україні. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2016. Vol. 3, Iss. 1. С. 142-147.
29. Несват Т. В. Реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації влади на регіональному рівні (на прикладі Запорізької області). *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 1. С. 137-143.

- 30.Надрага В. Як працевлаштувати «втрачене покоління»? Дзеркало тижня. Україна – 2011, 26 серпня. № 30. URL: [<http://zn.ua/articles/86778>]
- 31.Обіход М. М. Стратегічне планування та організація системного моніторингу ефективності реалізації молодіжної політики. Актуальні проблеми державного управління. 2017. № 2. С. 112-117.
- 32.Обіход М. М. Стратегічне планування та організація системного моніторингу ефективності реалізації молодіжної політики. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 2. С. 112-117.
- 33.Обіход М. М. Сучасний стан реалізації державної молодіжної політики в Європейських країнах. *Демократичне врядування*. 2016-2017. Вип. 18-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2016-2017_18-19_10
- 34.Офіційний сайт Міністерства молоді та спорту України URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/35035>
- 35.Панасюк В. Понятие и сущность государственной молодёжной политики: конституционно-правовой анализ. *LEGEA §1 VIATA*. 2014. С.122-125.
- 36.Пилягіна Г.Я., Винник М.І. Проблема саморуйнуючої поведінки серед населення України. Український НДІ соціальної та судової психіатрії та наркології Психиатрия и неврология (215) 2007. (тематический номер) *Вопросы психиатрии*. URL: <http://novosti.mif-ua.com/archive/issue-1298/article-1364/>
- 37.Пищуліна О.М. Соціальна політика як інтегральна функція соціальної держави. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 2 (19). С.110-114.
- 38.Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларация від 15.12.1992 р. № 2859-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 16. Ст. 409.
- 39.Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 р. № 2998-ХІІ.

- 40.Разумова Г.В. Головні аспекти реалізації державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. *Економічний простір*. 2018. № 132. С. 83-94.
- 41.Савельєв Є. В. Просування цінностей і стандартів ЄС у сфері молодіжної політики в країнах Європи. *Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка*. 2020. Вип. 1. С. 44-49.
- 42.Скробов А.П. О некоторых новых подходах к молодёжной политике в условиях реформ. *Социально-политический журнал*. 1998. №3. С. 129-140.
- 43.Смиричинський В.В. Організаційні проблеми молодіжного підприємництва в системі державних контрактних відносин. *Економіка та держава*. 2010. № 12. С. 27-29.
- 44.Смокова Г. Державна молодіжна політика в Україні: поняття та сутність. *Evropský politický a právní diskurz*. 2019. Sv. 6, Vyd. 5. С. 137-142.
- 45.Тілікіна Н. В. Національні показники становища молоді як інструмент моніторингу й оцінки ефективності реалізації молодіжної політики в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 21. С. 111-121.
- 46.Хожило І. І. Здоровий спосіб життя як сучасна домінанта державної молодіжної політики в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 3-4. С. 75-80.
- 47.Черкашина Т. О. Норми та правила в повсякденній діяльності молодіжних організацій: експертна оцінка. *Габітус*. 2017. Вип. 4. С. 46-48.
- 48.Чирун С.Н. Молодёжная политика России в современном методологическом дискурсе. *Вестник ПАГС*. 2009. С.136-140.
- 49.Шваб М. А. Молодіжні громадські організації Німеччини: проблеми періодизації та класифікації. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. 2012. № 20. С. 32-36.

- 50.Щодо подолання злочинності серед неповнолітніх та організації профілактичної роботи. Лист МОН № 1/9-623 від 13.09.10 р.
URL: <http://osvita.ua/legislation/other/8993>
- 51.Ярошович В. І. Ефективність законодавчого та нормативно-правового забезпечення державної молодіжної політики щодо можливостей самореалізації у молоді в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління.* 2018. Т. 29(68), № 5. С. 198-202.
- 52.<http://education.unian.net/ukr/detail/190794>
- 53.<http://www.gazetavv.com/article/society/ukraintsy-ne-speshat-poluchat-v...>
- 54.<http://www.internetua.com/deti-smotryat-porno-i-jaluuatsya-na-nasilie>

Виконала:

студентка магістратури за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування заочної форми навчання

« ____ » _____ 2021 р.

Підпис

**Денис
ШАБЛЕВСЬКИЙ**

Ініціали, прізвище

Науковий керівник:

декан факультету управління та економіки, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, кандидат економічних наук, доцент

« ____ » _____ 2021 р.

Підпис

**Тетяна
ТЕРЕЩЕНКО**

Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:

завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, доктор наук з державного управління, доцент

« ____ » _____ 2021 р.

Підпис

**Едуард
ЩЕПАНСЬКИЙ**

Ініціали, прізвище